

**Қазақстан Республикасы ІІМ
Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы**

**Заң институты
Жалпы білім беретін пәндер кафедрасы**

Бекітемін
Академия бастығының
ғылыми жұмысы жөніндегі
орынбасары
полиция полковнигі
_____ О.Т. Сейтжанов

«_____» _____ 2019 жыл

**Пән бойынша
ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕШЕН
А 1106 - «Әлеуметтану»**

«6В12301 –Құқық қорғау қызметі» мамандығына арналған

Оқыту нысаны: күндізгі
Курс: 1
Кредиттер саны: 2
Дәріс: 7 сағат
Семинар: 13 сағат.
КООЖ: 15 сағат
КӨЖ: 25 сағат
Емтихан: 1 семестр

Қарағанды 2019

«Әлеуметтану» пәні бойынша «6В12301 - Құқық қорғау қызметі» мамандыққа арналған ОӘК

Құрастырған: жалпы білім беретін пәндер кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі А.А.Каирбекова

Жалпы білім беретін пәндер кафедрасының отырысында қарастырылды
11.06.2019 ж., № 19 хаттама

**Жалпы білім беретін пәндер
кафедрасының бастығы
полиция майоры**

Е.М. Баймұханов

Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының ОӘК отырысында бекітілді
«_____» _____ 2019 ж., № _____ хаттама.

© Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, 2019

2.1 НЕГІЗГІ АҚПАРАТ:

1. Шифр және мамандық атауы	6В12302-«Құқық қорғау қызметі»
2. Курс	1 курс
3. Пән циклы	ЖББП
4. Кредит саны	2
5. Сабақ өткізу орны	кесте бойынша
6. Дәріскер (Т.А.Ә., лауазымы, ғылыми дәрежесі, басқа да байланыс ақпараты)	Айнур Алдажанова Каирбекова, жалпы білім беретін пәндер кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі, тел. 30-33-82, ішкі. 3-41, ainyr_1978@mail.ru

2.2 ПРЕРЕКВИЗИТТЕР:

«Әлеуметтану» курсы менгеру үшін курсант орта мектеп бағдарламасы көлеміндегі келесі пәндер бойынша бастапқы білімдері болу керек:

- Қазақстан тарихы
- Экономикалық теория негіздері
- Өзін-өзін тану.

2.3 ПОСТРЕКВИЗИТТЕР:

«Әлеуметтану» курсы оқу барысындағы білімдарлық келесі пәндерді игеруге қолданылады және тиімді жұмыс істеуге мүмкіншілік береді:

- Мемлекет және құқық тарихы
- Әлеуметтану
- Мәдениеттану
- Саясаттану
- Философия

2.4 ПӘНДІ ҚЫСҚАША СИПАТТАУ:

«Әлеуметтану» пәнін оқытудың мақсаты мен міндеттері

«Әлеуметтану» пәнін оқытудың мақсаты курсанттардың бойында әлеуметтанулық теориялардың дамуы, әлеуметтанулық зерттеулерді иәжірибелік тұрғыдан қолдану және оның әдістері, негізгі салалық әлеуметтанулық теориялар және олардың қолданылуы сияқты алғашқы жүйелендірілген түсініктерді қалыптастыру. Бұл курсанттардың кәсіби бағдары және элективті пәндерді таңдай білу үшін маңызды.

«Әлеуметтану» пәнін оқытудың міндеттері:

- курстың пәні, міндеттері және негізгі пәндері туралы курстың курстары арасында қалыптастыру.
- әлеуметтік процестерді зерттеу үшін негізгі социологиялық тұжырымдамалармен, тұжырымдамалармен, теориялармен танысу;
- қолданбалы әдістерді игеру және әлеуметтанулық зерттеулерді ұйымдастыру;

-әлеуметтік ойлауда кадеттерді даярлау, қоғамның өзекті мәселелерін айқындау және зерттеу үшін олардың білімдерін іс жүзінде пайдалану мүмкіндігі.

Курсанттар білуі тиіс:

-әлеуметтану ғылымының теориялық және қолданбалы негіздері мен жұмыс істеу заңдары;

-негізгі әлеуметтік түсініктер;

-классикалық және қазіргі заманғы социологиялық теория;

-әлеуметтану саласындағы қазіргі заманғы зерттеулердің негізгі бағыттары мен нәтижелері.

Курсанттар игеруі тиіс:

- қоғамдағы процестер мен құбылыстарды дербес талдау;

- ауызша және жазбаша түрде ойыңызды дұрыс және сенімді түрде тұжырымдау;

- алынған білімді нақты жағдайларда пайдалану;

- кәсіби проблемаларды шешуге балама, жаңа және / немесе инновациялық әлеуметтанулық тәсілдерді динамикалық түрде пайдалану.

2.5. Пән бойынша тапсырмаларды орындау және тапсыру кестесі:

№	Жұмыс түрлері	Мазмұны және мақсаты	Ұсынылған әдебиеттер тізіміне сілтеме	Орындау мерзімі	Бақылау түрі	Есеп беру нысаны	Тапсыру мерзімі
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Семинар сабағында ауызша жауап беру және баяндама жасау	Семинар сабақтарының жоспарына сәйкес	Семинар сабақтарына дайындалу үшін ұсынылған әдебиеттерді қолдану	Курсты оқу барысындағы сабақ кестесі мен және оқу жоспарымен сәйкесі	Күнділікті тексеру, семинар сабақтарындағы жұмыстар мен ауызша жауаптары 100 % дейін бағаланады	Ағымдық бақылау (семинар сабақтарындағы жұмыстар мен ауызша жауаптары бағаланады)	Семинар сабақтары мен КОӨЖ сабақтарының сабақ кестесі және оқу жоспарына сәйкес
2	КОӨЖ сабағында ауызша жауап беру және баяндама жасау	КОӨЖ сабақтарының жоспарына сәйкес	КОӨЖ сабақтарына дайындалу үшін ұсынылған әдебиеттерді қолдану	Курсты оқу барысындағы сабақ кестесі мен және оқу жоспарымен сәйкесі	Күнділікті тексеру, семинар ж/е КОӨЖ сабақтарындағы жұмыстар мен ауызша жауаптары 100 % дейін бағаланады	Ағымдық бақылау (семинар және КОӨЖ сабақтарындағы жұмыстар мен ауызша жауаптары бағаланады)	Семинар сабақтары мен КОӨЖ сабақтарының сабақ кестесі және оқу жоспарына сәйкес
3	Межелік бақылауға дайындық	сабақтарының жоспарына сәйкес	сабақтарға дайындалу үшін ұсынылған әдебиеттер	Курсты оқу барысындағы сабақ кестесі мен және оқу жоспарымен	Тестілеу немесе Коллоквиум (100% дейін)	Межелік бақылау	семестрдің 7 және 14 аптасы

			ді қолдану	сәйкесі			
4	Реферат, эссе жазу, слайд-проект дайындау	ҚОӨЖ сабақтарының жоспарына сәйкес	ҚОӨЖ сабақтарына дайындалу үшін ұсынылған әдебиеттерді қолдану	Курсты оқу барысындағы сабақ кестесі мен және оқу жоспарымен сәйкесі	Тестілеу немесе Реферат қорғау (100% дейін)	Үй жұмысы/ ҚОӨЖ тексеру	Семинар сабақтары мен ҚОӨЖ сабақтарының сабақ кестесі және оқу жоспарына сәйкес
5	Емтиханға дайындық (компьютерлік тестілеу)	Білім алушылардың пән бойынша қортынды білімдерін тексеру	Негізгі және қосымша әдебиеттердің тізімімен сәйкестігі	Барлық оқу процесі аралығындағы дайындық	Қорытынды бақылау	Қорытынды	Курс аяқталғаннан кейін емтихан кестесімен сәйкестігі

2.6. КУРС САЯСАТЫ.

Оқу процесінде курсанттарға қойылатын негізгі талаптар оқу курсының мақсаттары мен міндеттерінен шығады. Оқу уақытында белсенділік көрсету үшін курсант осы пәнді меңгеруге және топтың үлгеріміне ықпал етуі керек; бірігіп оқудың субъектісі, белсенділік пен жауапкершіліктің иесі болуға тиіс.

Курсант міндетті:

- сабаққа кешікпеу;
- ұялы телефонмен сабақ кезінде сөйлеспеуге, газеттерді оқуға, сағыз шайнауға болмайды.
- оқу үдерісіне белсенді қатысады;
- үй тапсырмасын мұқият орындауға;
- барлық сыныптарда кері байланысты конструктивті түрде ұстап тұру;

2.7. ҰСЫНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

№№ р/н	Автор, атауы	Жылы, басылым орны
1. Нормативтік құқықтық актілер		
1.	Қазақстан Республикасының Конституциясы	30.08.1995ж.
2.	Қазақстан Республикасының «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңы	11.10.2011 №483-IV
3.	Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы	27.07.2007 ж. №319-III (19.04. 2019 ж. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)
4.	Қазақстан Республикасының «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» кодексі	18.09.2009 ж. №193- IV
5.	Қазақстан Республикасының «Ерлер мен әйелдердің тең құқықтарының және тең мүмкіндіктерінің мемлекеттік	08.12.2009 ж. №223-IV (03.07. 2013 ж.

	кепілдіктері туралы» Заңы	берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)
6.	Қазақстан Республикасының «Халықты жұмыспен қамту туралы» Заңы	06.04.2016 ж. №482-V (03.04. 2019 ж. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен
7.	Қазақстан Республикасының қылмыстық кодексі	03.07.2007 ж. (берілген өзгерістер мен толықтырулармен 19.04.2019 ж.)
8.	Қазақстан Республикасының қылмыстық-процестік кодексі	04.07.2014 ж. №231-V (04. 01. 2019 ж. берілген өзгерістер мен толықтырулармен)
9.	Қазақстан Республикасының әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі	05.07.2014 ж. №235-V (15. 05. 2019 ж. берілген өзгерістер мен толықтырулармен)
2. Негізгі әдебиеттер		
10.	Биекенов К.У., Биекенова С.К., Кенжакимова Г.А. "Социология: Уч.пособие"	Алматы: Эверо,2016. – 584 б.
11.	Г.С. Әбдірайымова «Жастар социологиясы»: оқу құралы. 2-басылым.	Алматы: «Қазақ университеті», 2012. – 224 б.
12.	Грушин Б.А. "Мнения о мире и мир мнений".	М.: Праксис, ВЦИОМ, 2011.
13.	Социология. Основы общей теории: учебник" / Под ред. Г.В. Осипов, Л.Н. Москвичев. - 2-е изд., испр. и доп. -	М.: Норма, 2015. - 912 с.
14.	Macionis J. Society: The Basics. Pearson, 2016. (Масионис Джей. Соушети: Зе Байзикс.	Пэрсон, 2016.)
15.	Дж. Ритцер, Дж. Степниcki. "Әлеуметтану теориясы".	Алматы: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры, 2018. – 856 с.
16.	Гидденс Э. "Социология" / При участии К. Бердсолл: Пер. с англ. Изд. 2-е, полностью перераб. и доп.	М.: Едиториал УРСС, 2005. — 632 с.
17.	Ритцер Дж. "Современные социологические теории". 5-е изд. — СПб.:	Питер, 2002. — 688 с.
18.	Abdiraiymova G.S., Burkhanova D.K.	Алматы: Казак Юниверсити,

	Social structure of society and middle class: textbook / Almaty: Qazaq University, 2015. – 44p. (Абдраимова Г.С., Бурханова Д.К. Соушл стракчэр оф соушети анд мидл клас: текстбук /	2015. – 44 пи.)
19.	Abdiraiymova G.S., Burkhanova D.K. Sociology of youth / Textbook. – Almaty: Qazaq university, 2016. – 98p. (Абдраимова Г.С., Бурханова Д.К. Соушлоджи оф яз / Текстбук.	Алматы: Казак Университи, 2016. – 98 пи.)
20.	Ritzer G., Stepnisky J. Sociological Theory. – Los Angeles: Sage, 2018. – 802p. (Ритзер Джи. Степниский Джей. Соушлоджикал Теори. –	Лос Анжелес: Сайдж, 2018. – 802пи.)
21.	Гараджа В.И. "Социология религии": Учебное пособие. - 4-е изд., перераб. и доп. -	М.: ИНФРА-М, 2014. - 304с. - (Высшее образование. Бакалавриат).
22.	Жаназарова З.Ж. "Семья и общество".	Алматы: Казак университеті, 2014. – 133 с.
23.	Биекенов К.У., Биекенова С.К., Кенжакимова Г.А. "Социология: Уч.пособие"	Алматы: Эверо,2016. – 584с.
3. Қосымша әдебиеттер		
24.	Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдарлама: Рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласы	12.04.2017 ж.
25.	Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» Жолдауы.	5 қазан 2018 ж.
26.	Поленина С.В. Права женщин в системе прав человека: международный и национальный аспект	М.:2000
27.	Основы социологии и политологии: учебник / А. И. Кравченко Московский государственный университет.	М. : Проспект, 2007. - 352 с. -
28.	Әлеуметтану негіздері: оқу құралы / Ш. Қ. Қарабаев. - 3-ші бас., өнд., толықт.	Алматы : Экономика, 2009. - 608 б.
29.	Насилие в отношении женщин в семье. Сексуальное насилие в отношении женщин, сексуальные домогательства на работе (учебе) и трафик: результаты социологического исследования /	Астана-2003. - 16 с.

	Департамент общественной безопасности.	
30	Основы социологии: учебное пособие / К. У. Биекенов, С. К. Биекенова, Г. А. Кенжакимова.	Алматы : Lem, 2011. - 456 с
31.	Уголовное право и социология: проблемы социологии уголовного права и уголовной политики / А. А. Герцензон. -	М. : Юрид. лит., 1970. - 286 с.
32.	Социология: учебное пособие / К. У. Биекенов, С. К. Биекенова, Г. А. Кенжакимова.	Алматы : Lem, 2010. - 380 с
33.	Социология: учебник / К. Г. Габдуллина, Е. Р. Раисов.	Алматы : Нұр-Пресс, 2005. - 202 с.
34.	Құқық социологиясы: оқулық / Қ. Габдуллина ; пікір жазғ.: С. Б. Бөлекбаев, М. С. Садырова.	Алматы : Заң әдебиеті, 2008. - 208 б.
35.	Социология: курс лекций / А. А. Радугин, К. А. Радугин.	М. : Центр, 1997. - 159 с.
36.	Социология: дәрістер курсы / жалпы ред. басқ. Ә. Х. Тұрғынбаев.	Алматы : Білім, 2001. - 159 б.
37.	Социология: учебное пособие / А. И. Шикун. - 2-е изд., стереотип.	Минск : Дикта, 2005. - 280 с.
38.	Құқық социологиясы : оқулық / Қ. Габдуллина.	Алматы : Заң әдебиеті, 2003. - 208 б.
39.	Құқық социологиясы: оқулық / Қ. Габдуллина.	Алматы : Заң әдебиеті, 2005. - 208 б.
40.	Құқық социологиясы: оқулық / Қ. Габдуллина.	Алматы : Заң әдебиеті, 2004. - 208 б.
41.	Құқық социологиясы: электрондық оқулық / Қ. Габдуллина.	Алматы : Юрид.лит., 2006. - 1 эл. опт. диск (CD-ROM)
42.	Социология: оқулық / Қ. Ж. Рахметов, А. Н. Болатова, З. Н. Исмағамбетова.	Алматы : Өлке, 2005. - 256 б.
43.	Социология: курс лекций / А. А. Радугин, К. А. Радугин. - 2-е изд., перераб. и доп.	М. : ЦЕНТР, 1999. - 160 с.
44.	Социология: учебник / Ю. Г. Волков; под ред. В. И. Добренькова.	М. : Дашков и К, 2007. - 384 с.
45.	Терминологический словарь по дисциплине "Социология" [Текст] / Е. М. Баймуханов; Министерство внутренних дел Республики Казахстан, Карагандинская академия им.	Караганда : КА МВД РК, 2012. - 8 с.

	Баримбека Бейсенова. -	
46.	Социология [Текст] : курс лекций / Е. М. Баймуханов; Министерство внутренних дел Республики Казахстан, Карагандинская академия им. Баримбека Бейсенова, кафедра общеобразовательных дисциплин.	Караганда : КА МВД РК, 2016. - 224 с.
47.	Змановская Е.В. Девиантология. Психология отклоняющегося поведения.	М.: 288 с.
48.	Криминология: Учебник / И. Я. Козаченко, К. В. Корсаков.	М.: НОРМА-ИНФРА-М, 2011. — 304 с.
49.	Меренков А.В. Социальный портрет современной проститутки/ А.В. Меренков //.	Социс. – 2000
50.	Маршак А.Л. Социология: Учебное пособие / А.Л. Маршак – М.:	Высшая школа, 2002. – 317 с.
51.	Маликова Н.Н. Типология отношений студентов к наркомании / Н.Н. Маликова//.	Социс. – 2000
52.	Гаврилова И. В., Запруднова Л. А. Формальная, неформальная и информальная модели образования //	Молодой ученый. — 2016. — №10. — С. 1197-1200.
53.	Решетников А.В. Социология медицины (введение в научную дисциплину): Руководство.	М.: Медицина, 2002
4. Ғаламтор көзі		
54.	Официальный сайт Президента Республики Казахстан // http://www.akorda.kz/ru/	
55.	Библиотека электронных ресурсов исторического факультета МГУ им. М.В.Ломоносова // http://www.hist.msu.ru/ER/index.html	
56.	Электронная библиотека Российской государственной библиотеки (РГБ) // http://www.rsl.ru/ru/s2/s101/	
57.	Мировая цифровая библиотека // http://www.wdl.org/ru/	
58.	http://www.mirknig.com - библиотека	
59.	http://www.sociology.org – журнал «Социологические исследования»	
60.	http://www.isras.rssi.ru - «Социологические исследования»	

	Социс	
61.	http://www.politstudies.ru - «Политические исследования» Полис	
62.	http://www.narodonaselenie.ru - журнал «Народонаселение»	
63.	http://www.auditorium.ru - образовательный портал	
64.	http://www.ecsocman.edu.ru - образовательный портал	
65.	http://www.saysat.kz - журнал «Саясат»	
66.	http://www.wciom.ru – Всероссийский центр изучения общественного мнения	
67.	http://www.fom.ru – фонд «Общественное мнение»	
68.	http://www.kisi.kz – институт стратегических исследований при Президенте Республики Казахстан	
69.	http://www.gallup-international.com – Международная социологическая служба «Институт Гэллага»	
70.	http://www.soc.pu.ru – сайт социологического факультета Санкт-Петербургского государственного университета	

2.8. «ӘЛЕУМЕТТАНУ» ПӘНІ БОЙЫНША САБАҚ ЖҮРГІЗУДІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ

№	Тақырып номері	Тақырыптың атауы	Аудиториялық сабақтар			КӨЖ	КӨЖ
			Дәріс	Семинар	Тәжірибелік		
1	1	Әлеуметтік әлемді түсінудегі әлеуметтану. Әлеуметтану теорияларына кіріспе.	1	2	-	2	3
2	2	Әлеуметтік құрылым, Әлеуметтанулық зерттеулер. Халық, урбанизация және	1	2	-	2	3

		ҚОҒАМДЫҚ ҚОЗҒАЛЫСТАР					
3	3	Әлеуметтену және бірегейлік. Отбасы және қазіргі заман	1	2	-	2	4
4	4	Девиация, қылмыстық және әлеуметтік бақылау	1	2	-	3	4
5	5	Этнос және ұлт әлеуметтануы. Дін, мәдениет және қоғам.	1	2	-	2	4
6	6	Масс-медиа, технологиялар және қоғам	1	1	-	2	3
7	7	Экономика, жаһандану және еңбек. Денсаулық және медицина	1	2	-	2	4
Барлығы			7	13	-	15	25

2.9. САБАҚ ЖОСПАРЫ ДӘРІС САБАҚТАРЫ

№1 дәріс тақырыбы Әлеуметтік әлемді түсінудегі әлеуметтану. Әлеуметтану теорияларына кіріспе.

Дәріс - 1 сағат

Дәріс жоспары

1. Әлеуметтік орта мен әлеуметтік мінез-құлық.
2. Әлеуметтанулық теория.
3. Қақтығыс теориялары.

Дәріс тезистері:

Әлеуметтану - оның шығу тегі адамзат тарихының басталуына оралады. Әлеуметтанудың негізін қалаушылардың бірі араб ойшылдары Ибн Халдун (1332-1406) болды. Бұл сұрақтарға бірден жауап беру оңай емес. Өйткені әлеуметтанудың шығуының түп – тамыры көне заманға ұласады. Қоғам, қоғамдық өмірдің болғанын біз антикалық философиядан, біздің жыл санауымыздан бұрынғы ІҮ ғасырда өмір сүрген гректің ұлы ойшылдары Платонның, «Заңдар», «Мемлекет туралы» еңбектері мен Аристотельдің «Саясат», т.б. еңбектерінен кездестіреміз. Бұл мәселелер жаңа дәуірде Макиавелли, Руссо, Гоббс, т.б. еңбектерінде де өткір тұжырымдалған.

«Әлеуметтану» ұғымы латын тілінің «Societas» қоғам және гректің logos – ілім, ұғым деген сөзінен шығады. Социология, яғни әлеуметтану қоғамның пайда болуының, ондағы әлеуметтік байланыс, қатынастардың, алуан түрлі әлеуметтік адам бірліктерінің, ұйым, мекемелердің, институттардың, құбылыстардың, процестердің дамуының жалпы заңдылықтарын зерттейтін ғылым. Әлеуметтану ұғымын XIX ғасырдың ортасында атақты француз әлеуметтанушысы О. Конт енгізді. Оның алғашқы мазмұны қоғамтану болатын. Тек қана кейіннен, әлеуметтану пәнінің осы ғасыр ішінде бірнеше рет ауысуына байланысты ол өзінің дұрыс, дәл атын тапты. Ендігі жерде біз әлеуметтанудың объектісі мен пәнінің орындарын алмастырып алмауымыз керек. Бұл екі мәселе бір-бірімен тығыз байланысты болғанымен, олардың айырмашылығы бар.

Объект дегеніміз – бізді қоршап тұрған объективтік нақтылы өмір, ол қоғам, адамдар, оның алуан түрлі бірліктері (отбасы, топ, тап, әлеуметтік мекемелер, институттар, мемлекет, т.б.), тіпті адамның өзі, оның барлық іс-әрекеті, қызметі, санасы, тәртібі, т.б. Бұлар зерттелетін объекті болғаннан кейін субъектіден тәуелсіз, тыс өмір сүреді. Оларды адам өзінің теориялық немесе практикалық мәселелерін шешу арқылы алға қойған мақсатына жету үшін пайдаланады. Осыдан әлеуметтану пәні шығады.

Әлеуметтану пәнінің байланыс, қатынастар жиынтығы «әлеуметтік» қоғамның біртұтас жүйесін құрайтын нақтылы ұғымдарға кіреді. Олар әрбір объектіде, құбылыста, процесте ерекше ұйымдастырылған белгілі бір әлеуметтік жүйе ретінде болады. Ал, әлеуметтану пәнінің қалыптасуы объектінің қасиеті мен зерттеушінің алдына қойған мәселелерінің мақсаты мен сипатына, оның ғылыми білімінің деңгейіне және өз дүниетанымында қолданатын құрал – тәсілдеріне байланысты. Зерттеу пәні әр уақытта зерттеу объектісін қажет етеді, бірақ, оған кірмейді, онымен тең емес, өйткені бір ғана әлеуметтік объект өмірдің алуан түрлі мәселелерін шешу үшін зерттелуі мүмкін. Осыған орай әлеуметтанудың пәні зерттелетін объектінің шекарасын белгілейді. Сондықтан әлеуметтану пәнінің басты міндеті - әлеуметтік жүйелерді типологизациялау (яғни, ортақ белгілеріне қарай жіктеу, топтау), әрбір әлеуметтік объектінің байланысы мен қатынастарын заңдар деңгейінде зерттеу – бұл заңдылықтардың әрбір әлеуметтік жүйесін басқару, оның тәртібін реттеу, оның іс - әрекет, қызмет ету тетіктерін анықтау болып табылады. Сонымен, әлеуметтілік - әлеуметтік байланыс пен қатынастарды ұйымдастырудың негізгі бастамасы ретінде болса, ал, әлеуметтік заңдылықтар бұлардың мәні мен мазмұнын түсінудің негізі болып есептеледі.

«Әлеуметтік» дегеніміз, нақтылы қоғамдағы қоғамдық қатынастардың жиынтығы. Бұл қатынастардың жиынтығы жеке тұлғалар мен олардың белгілі бір тобының белгілі бір кеңістікте, уақытта іс - әрекетінде атқарған қызметтерінде байқалады.

Қандай да бір қоғамдық қатынастардың жүйесі әр уақытта адамдардың өзара қарым- қатынасынан және қоғамға қатынасынан көрінеді. Сондықтан әрбір қоғамдық жүйенің әлеуметтік жағы болады.

Әлеуметтанудың басқа ғылымдармен байланысының үшінші негізгі түрі – ол нақтылы ғылымдармен тығыз жақындасып, байланысу арқылы, ғылыми

арнайы тұжырымдық база қалыптастырады. Мысалы, экономика ғылымымен тығыз байланыста болып, экономикалық құбылыс пен процестерге бірігіп зерттеу жүргізудің нәтижесінде әлеуметтік экономиканың арнаулы теориясы жасалды. Құқық ғылымымен бірігіп зерттеу жүргізудің нәтижесінде – құқықтық әлеуметтану; саяси теориямен бірігіп отырып, саяси әлеуметтану; педагогикамен бірігіп отырып, педагогикалық әлеуметтану, тәрбие әлеуметтануы; әдебиет, тіл, көркем өнер ғылымдарымен бірігіп отырып, әдебиет әлеуметтануы, тіл әлеуметтануы, көркемөнер әлеуметтануы, т.б. әлеуметтанудың арнаулы теориялары пайда болды.

Бұл ғылымдардың арнаулы теориялары, басқаша айтқанда, әлеуметтік теориялар немесе орта деңгейдегі теориялар деп аталады. Басқа ғылымдардың әлеуметтанумен тығыз байланысын олардың әрқайсысының әлеуметтанудың ғылыми категорияларын, қағидаларын, заңдарын, нақтылы әдістерін кеңінен пайдалануынан байқаймыз.

Екінші жағынан, әлеуметтану өзінің ой – пікірлерін, теорияларын, тұжырымдамаларын, т.б. толық дәлелдеу және одан әрі дамыту үшін нақтылы ғылымдардың фактілеріне, деректеріне, тұжырымдарына, т.б. сүйенеді, осылар арқылы ол жаңа қорытындылар жасап, орын алып отырған қайшылықтарды жұмсарту немесе жою жолдарын, жалпы қоғамның даму тенденцияларын анықтайды. Сөйтіп қоғамды басқарудың тиімділігін арттырады

Әлеуметтік көзқарас тұрғысынан әлеуметтік рөл екі аспектіде қаралады: 1) оның мәртебесіне және әлеуметтік мәртебесіне қарай әлеуметтік жүйеде жеке адамның жүріс-тұрысын айқындайтын нормалар жиынтығы; 2) осы нормаларды жүзеге асыратын мінез-құлық. «Әлеуметтік рөл» ұғымының анықтамасын екі американдық зерттеушілер: тәуелсіз әлеуметтік психолог Дж. Меад және антрополог Р.Линтон 20 ғасырдың 30-шы жж. Символдық өзара іс-қимылды қолдаушы Меад әлеуметтік рөлді адамдар арасындағы тікелей өзара іс-қимылдың нысаны ретінде көрді, ол адамның басқа рөлінде өзін таныстырып, әлеуметтік нормаларды үйреніп, өзінің әлеуметтенуіне ықпал ететін «рөлдік ойын». Сонымен қатар, әрбір рөл басқа рөлдермен өзара әрекеттесуді қамтиды (сатып алушы - сатушы, баланың әкесі және т.б.). Символдық өзара әрекеттесу теориясына сәйкес, күрделі және белгісіз, бірақ олардың құрылысы мінез-құлық үлгілерін дамытуға әкеледі. Функционализмнің жақтаушысы Линтон әлеуметтік рөлді «мәртебенің динамикалық аспектісі» ретінде анықтады және оны әлеуметтік құрылымның бірлігі деп санады. Парсонс жалпы қабылданған құндылықтар негізінде және әлеуметтік құрылымның құрамдас бөлігі ретінде нормативтік мінез-құлық рөлін анықтады. Сонымен бірге, ол қоғамды ұтымды рөлдік қатынастар жүйесі ретінде қарастыруға шектеу қоймады, бірақ тұлғаның рөлдік өзара іс-қимылының аффективті (эмоциялық) және нормативтік реттеу тетіктерін ашты.

Әлеуметтік жанжал тұжырымдамасы деңгейінде қалыптасқан құбылыстар мен процестерді қамтиды: этникалық топтар, сыныптар, мемлекеттік органдар және т.б. арасында. Әлеуметтік жанжалдарды зерттеу әлеуметтану саласына қатысты, сонымен бірге әлеуметтік психологиямен анықталған адамның өзара әрекеттесуінің психологиялық факторлары мен үлгілеріне көңіл аударады.

Шетел ғалымдарын зерттеу барысында әлеуметтік қақтығыстар әлеуметтік өзгерістердің қозғаушы күші ретінде танылады. Р. Дахендорф социалистік қақтығыстар жойғыш және дисфункционалды құбылыс емес, әлеуметтік жүйенің тепе-теңдігін сақтауға ықпал ететінін айтады. Л.Косердің ең маңызды шығармалары жанжалдардың оң функцияларын талдау үшін арналған: «Әлеуметтік жанжалдардың функциялары» (1956) және «Әлеуметтік жанжалдарды зерттеуді жалғастыру» (1967). Бұл жұмыстар қақтығыстың әлеуметтік ұйымдағы деструктивті үрдістердің белгісі ғана емес, сонымен қатар динамикалық тепе-теңдікке негізделген қоғамдық тәртіптің тұрақтылығын қамтамасыз ету факторы болып табылатынын дәлелдейді. Отандық ғылымда келесі анықтамалар қабылданды: «Әлеуметтік қақтығыстар - әртүрлі әлеуметтік қоғамдастықтар - сыныптар, ұлттар, мемлекеттердің соқтығысуынан көрінетін әлеуметтік қайшылықтардың ушығуы. әлеуметтік топтар, әлеуметтік институттар және т.б., олардың мүдделеріне, мақсаттарына, даму тенденцияларына қарама-қарсы немесе елеулі айырмашылыққа байланысты. «Әлеуметтік қақтығыстар әскери, этникалық, экономикалық және саяси қақтығыстарды қамтиды.

Әлеуметтік жанжалдың құрылымы келесі элементтерді қамтиды: пайда болу және келу жағдайлары; қақтығыстар тараптарында орын алған жағдайлық жағдай; субъектілердің өз мақсаттарына жету әрекеттері; қақтығыс салдары. Динамикалық әлеуметтік-психологиялық процесс ретінде қақтығыс ағынның белгілі бір кезеңдерімен (немесе сатыларымен) сипатталады:

Тараптардың мүдделерінің ескере отырып, өте өткір келіспеушіліктер туындаған қақтығыс дейінгі кезең; бастапқы «бәсекелестік» қатысушылардың өзара қақтығысымен ауыстырылатын нақты қақтығыстар; бір немесе екі тараптың мақсатына қол жеткізуді қоса алғанда, жанжалдарды шешу.

Өзара қарым-қатынастың (тікелей) сипаты тікелей қатысушы ретінде көптеген адамдардың қақтығыстарына қатысуға ықпал ете алады. Қақтығыстан кейінгі жағдайлардың ұзақтығы мен зардаптары қақтығысқа қарағанда әлдеқайда көп болуы мүмкін. Халықтың өзара іс-қимылының дұрыстығы да жанжал өнеркәсіптік, ұйымдастырушылық, басқарушылық және т.б. үшін қапталған әлеуметтік және психологиялық құбылыстардың жиынтығы ретінде әрекет ете алады. Қақтығыстарды шешу қарулы қақтығыс тараптарына қақтығыстың мазмұны мен себебін түсінуге және оны жеңудің икемді стратегиясын жасауға мүмкіндік беретін бірлескен қызметтің түрлерін біріктіруді көздейді. Қатысушылардың өздерінің бірлесіп диагностикалау тәжірибесі, сондай-ақ микро-әлеуметтік деңгейде адамдар арасындағы қарым-қатынастардың шамадан тыс эмоционалдылығын жою, сондай-ақ жанжалды жоюға ықпал етеді. Бұл процесте тек қоғамдық мақсаттар, құндылықтар, топтағы нормалар, ұйымдардағы қақтығыстар жағдайын тудыратын жағымды, басқарылатын қақтығыстардың бірлескен жобасын қарастыратын болсақ, бұл процесс әлдеқайда жылдам болады.

Кез-келген ғылыми пән сияқты, әлеуметтану да өз пәні мен зерттеу тақырыбына ие. Нысанның зерттелетін шындықтың саласы деп түсінеді және дәл осы зерттеулерді іздеуге бағытталған. Демек, әлеуметтанудың атауы - бұл

қоғам. Бірақ қоғам тарих, философия, экономика, саясаттану сияқты көптеген пәндер бойынша зерттеледі. Бұдан басқа, осы әлеуметтік ғылымдардың әрқайсысы өзінің зерттеу аспектісі болатын объектінің қасиеттері мен ерекшеліктерін анықтайды. Әлеуметтану тақырыбын анықтау өте қиын, өйткені оның даму тарихында әртүрлі мектептер мен бағыттардың өкілдері өздерінің ғылым тақырыбын түсінуге қатысты түрлі көзқарастарын білдіруде.

Дегенмен, шиеленіс болған соң одан қайткен күнде де шығу керек. Ол азаматтық келісім негізінде шешілуге тиіс. Оның екі жолы бар. Біріншісі — араздық, жаулық, күдіктілік қалпын бұзып, сенім жағдайын туғызу. Екіншісі — барлық деңгейде адамдардың қарым-қатынас тетіктерін қалыптастыру. Зорлық зорлықты тудырады. Сондықтан одан аулақ болып, өркениетті жол іздеген абзал.

Нормативтік құқықтық актілер: [1];

Негізгі әдебиеттер: [1,2];

Қосымша әдебиеттер: [14,16,19,26];

Ғаламтор көзі: [54,70];

№2 дәріс тақырыбы

Әлеуметтік құрылым, әлеуметтанулық зерттеулер.

Халық, урбанизация және қоғамдық қозғалыстар

Дәріс - 1 сағат

Дәріс жоспары

- 1.Зерттеу мәселесі. Болжамдар. Айнымалылар. Іріктеу.
- 2.Қоғам, теңдік және теңсіздік.
- 3.Халық туралы заманауи зерттеулер.

Дәріс тезистері:

Адам мен қоғам арасындағы қарым-қатынасты түсіндіретін ұғымдар мен тәсілдер жиынтығы. «Әлеуметтік рөл» ұғымы әртүрлі әлеуметтік ғылымдарда, атап айтқанда, әлеуметтендіру теориясында кеңінен қолданылады (Т. Парсонс, З. Фрейд), Әлеуметтік психологтар (Т. Шибутани, Э. Зандер), шағын топтар теориясы (У. Томас, Ч. Кули, Р. Знанецкий), әлеуметтік антропологтар (Б. Малиновский, А. Радклифф-Браун, С. Нейдл), орташа топтар теориясы (Р. Мертон), в социометрии (Дж. Морено).

Әлеуметтік зерттеулер маңызды әлеуметтік функцияларды орындайды. Олар тиісті ақпаратты бір әлеуметтік қабаттан екіншісіне барабар беру үшін арна болып табылады. Әлеуметтік зерттеулер әлеуметтік маңызды функцияларды орындайды. Олар бір әлеуметтік базадан екіншісіне тиісті ақпарат беру арнасы болып табылады. Олар жалпы әлеуметтік құрылымдар мен әлеуметтік өмірдің нақты бағыттарын талдаудың, зерттелетін құбылыстар мен процестердің фактілерін, олардың қарым-қатынастарын, тәуелділіктерін жүйелеуге мүмкіндік береді.

Әлеуметтік зерттеулер әлеуметтік құбылыс, процестер, әлеуметтік қатынастар туралы объективті мәліметтерді (білім) алуға бағытталған іс-шара болып табылады. Әлеуметтік зерттеулер ортақ мақсатпен өзара байланысты әдіснамалық, әдістемелік, ұйымдастырушылық және техникалық процедуралар жүйесі. Әлеуметтік зерттеуде әртүрлі операциялар, процедуралар, қабылдаулар, әлеуметтік зерттеу методикасын құрайды. Методикаға негізгі параметрлер болып зерттеу әдісі, техникасы, процедурасы табылады. Әдіс деп ғылымда және әлеуметтануда білімді құру және негіздеу тәсілі: тәсілдер, процедуралар және операциялар жиынтығы, объективті шындықты эмпирикалық және теориялық белгілерін айтамыз. Әлеуметтанудан философиялық, логикалық жалпы әдістер қолданады. Бізді соңғысы қызықтыру керек. Нақты әлеуметтік зерттеуде қолданылатын әдіс кейбір факторларға байланысты. Қолданылатын әдістер адекватты болу керек, зерттеу міндетіне, пәніне және концепциясына сәйкес келуі керек.

1. Зерттеліп жатқан мәселені таңдау

Әлеуметтік сауалнамаға, кестелерге немесе бақылау панелдеріне және адами қарым-қатынастар ауқымына арналған сұрақтар ауқымы. Не болып жатқанын қарамастан, не болып жатқанын және зерттеу, зерттеу және зерттеу жұмыстарымен не істеу керектігін біліңіз.

Әлеуметтік проблемалардың көзі - әлеуметтік шиеленіс. **Әлеуметтік шиеленіс** - шектеулі ресурстар туралы екі немесе одан да көп әлеуметтік нысандардың өзара әрекеті. Әлеуметтік шиеленістің шеткі түрі - қақтығыс.

Қақтығыс - ең болмағанда бір тараптың белсенді әрекеттерінде көрінетін кернеу. Жанжал әдетте әлеуметтік шиеленісті дамытудың соңғы кезеңінде орын алады. . Әлеуметтану, әрине, жанжалдарды зерттеуге болады. Алайда, жасырын шиеленіс кезеңіндегі социологиялық зерттеулер, тараптар әлі де әрекет ете алмаған кезде пайдалы болады.

2. Әдебиетті шолу

Әдебиеттерге көз жүгіртіп, олар басқа зерттеулер туралы білді, ол қазірдің өзінде аяқталды және көптеген облыстарға серпін берді, осылайша басқа авторлардың жасаған жұмыстарын қайталаудан аулақ болды. Этолог Нико Тинберген кейбір жануарлар түрлерінде «агрессия» мен кеудемсоқтық арасындағы байланыстарды тапты, ал бірқатар психологтар эксперименттік негізде адам мінез-құлқындағы ұқсас байланыстардың болуын көрсетті.

3. Гипотез құрылысы

Зерттеушілер әдеби шолуды аяқтағаннан кейін әдетте екі айнымалылар арасында бар деп санайтын қатынастарға қатысты эксперименталды болжамға келеді. Олар бұл қарым-қатынасты гипотеза түрінде қалыптастырады. Сонымен қатар, гипотезалар зерттеу мәселелерін шешу жолдарын болжамдай алады. Мәселен гипотеза іздеудің қажетті элементі болып табылады.

Гипотеза - кез-келген деректерді, құбылыстарды, процестерді растауға немесе растауға қажетті түсініктерді ұсынуға арналған ғылыми гипотеза. Алдын ала гипотеза бүкіл зерттеу процесінің ішкі логикасын белгілейді. Алға қойылған гипотеза жұмыстың түпкілікті нәтижелерін алдын-ала белгілемейді.

Олар мүмкіндігінше анық емес тұжырымдардан аулақ бола отырып, бір мәнді тұжырымдалған. Гипотезаларды негізгі және қосымша бөлуге болады. SI алдында жасалған гипотезалар жұмыс (бастапқы) деп аталады.

4. Зерттеу бағдарламасын таңдау

Зерттеушілер өзінің жұмыс гипотезасын құрастырғаннан кейін, олар гипотезаны әрі қарай талдау және тестілеу үшін деректер жиналатындығын анықтайды. Гипотезаның табиғатына байланысты ғалымдар эксперимент жүргізу, сұхбаттасу, белгілі бір жағдайларда адамдардың мінез-құлқын қадағалау, қол жетімді нәтижелерді және тарихи дәлелдерді зерттеуді немесе осы процедуралардың әртүрлі комбинацияларда қолданылуын жоспарлауы мүмкін. Даттон мен Арон далалық зерттеулер жүргізді.

5. Деректер жинау

Мысалы, Даттон мен Арон Солтүстік Ванкувердегі (Канада) Капиано өзені арқылы өтетін екі жаяу көпір туралы эксперименталды деректерді жинады. «Эксперименталды» көпірлердің бірі - таулы шатқалдан 230 футтан жоғары және шатқалдың төменгі жағында шатқалы ағып жатқан 450 футтық құрылым; бұл көпір адамның аяғы астына құлап кетіп, мүмкін әсер қалдырды. Екінші, немесе «бақылау», көпір, ұзын, ағаштан жасалған. Ол өзеннің бойында орналасқан. Бұл жерде өзен шағын және тар ағын болып табылады. Көпір судың үстінен 10 фут қашықтықта орналасқан. Ерекше әйел көпірдің біреуін кесіп өткен ер адамдарға жақындап, оларға психология бойынша білім беру жобасына қатысқанын түсіндірді. Ол ерлерден қысқа сауалнаманы толтырып, жас әйелдің имиджіне негізделген қысқа драмалық жазба жазуын өтінді. Адамдар (эксперимент объектілері деп аталады) сауалнаманы толтырған кезде, «олар зерттеу туралы көбірек білгісі келетін жағдайда» олардың әрқайсысын өздерінің тегі мен телефон нөмірімен қалдырған.

6. Нәтижелерді талдау

Зерттеушілер қажетті деректерді алғаннан кейін, олар зерттеу жобасына енгізілген сұрақтарға жауап табу үшін оларды талдайды. Талдау, кейстік жағдайда түсінікті фактілермен мықты байланыс табуды көздейді. Талдау барысында зерттеу барысында туындаған фактілердің арасындағы маңызды қатынастарды іздейді. Мысалға, зерттеу нысандарымен жазылған әңгімелерді талдағаннан кейін, Даттон мен Арон өзенді сілкіндірілген аспа көпірінен өткен адамдарға, ұзаққа созылған және қауіпсіз көпірден өткен ер адамдарға карағанда жыныстық жағымсыздықты бастан кешірді: сұйықтықтан өзенді кесіп өткен ер адамдардың 50% -ы сұхбат берген жас әйелді шақырды және 13% -ы ерлердің қауіпті көпірлер деп айтқан.

7. Қорытындылар

Деректерді талдағаннан кейін, зерттеушілер белгілі бір тұжырымдар жасайды. Әдетте олар бастапқы гипотезаны қабылдамайды немесе оған өзгерістер енгізеді. Сонымен қатар, ғалымдар өз деректерін басқа деректермен және теориямен байланыстырады. Мысалы, біздің жағдайда Даттон мен Арон гипотезаның дұрыстығын мойындады, оған сәйкес күшті эмоциялар сексуалдық көңіл-күйді көтереді. Қорытындылар тек қана ғалымдар үшін ғана емес, олар үшін де маңызды, бірақ олар жақсы сілтеме болып табылады. Алынған

нәтижелерге сүйене отырып, ол мінез-құлық стратегиясын тиімді реттей алады. Мысалы, тапсырыс беруші адамдарды жұмысқа тартуды қалайтын белгілі бір компания болса, онда базасында өз фирмаларын неғұрлым тартымды ету арқылы еңбек жағдайларын өзгертуге болады. Әрине, қорытындылар әлеуметтік мәселелерге, атап айтқанда, зерттеуге бағытталған мәселелерді шешуге көмектеседі.

Әлеуметтік байланыстар белгілі бір тұрақты қауымдастықтарға біріктіріледі, түрлі белгілермен сипатталатын топтар әртүрлі критерийлер бойынша сараланған. Бұл жыныстық, жасы, мамандық және т.б. болуы мүмкін. Сонымен бірге біз жеке адамдар мен топтар қоғамдағы тең емес жағдайды иеленетінін көреміз. Теңсіздік - кез келген қоғамның ерекшелігі. Антропологтардың зерттеулері бұл қарабайыр қоғамда бұрыннан бар екенін және күш, ептілік, батылдық, діни ағарту және т.б. Теңсіздік тіпті адамдар арасындағы табиғи айырмашылықтар арқылы да қалыптасады, бірақ ол әлеуметтік факторлардың нәтижесі ретінде терең көрінеді. Нәтижесінде, кейбір адамдар, топтар немесе топтар басқа мүмкіндіктерге қарағанда үлкен мүмкіндіктерге немесе ресурстарға (қаржылық, қуатты және т.б.) ие. Бұл әділетті ме? Әлеуметтік теңсіздік жоқ жерде қоғам мүмкін бе? Бұл кездейсоқтық болған жоқ және өткен «алтын дәуір» түсінігі өмір сүре бермек және болашақ қоғамның толық әлеуметтік теңдіктің арманы. Ең алдымен, әлеуметтік теңсіздіктің орнықтылығын және тұрақты болуының себебін қарастырған жөн. Бұл мәселеде әр түрлі көзқарастар бар. Марксизм, ең алдымен, өндіріс құралдарына, меншікке тең емес қатынаста түсіндіреді, бұл да теңсіздіктің басқа нысандарын тудырады.

Функционализм. Функционализм қоғамдағы әртүрлі топтарды түсіндіреді (Платонның «мемлекет», яғни адам рухының - ұтымды, зұлымдық пен сыпайылықтың үш қағидасына сәйкес) - мемлекеттегі үш сыныптың функцияларын жіктеу негізінде: билеушілер, жауынгерлер мен өндірушілер, қолөнершілер мен фермерлер; және әрқайсысы өз ісін жасайды). Функциялардың маңыздылығы белгілі бір адам мен топтың орны мен рөлін, олардың қоғамдағы орны туралы анықтайды. Әлеуметтанудағы теңсіздікті алғашқы түсіндірулердің бірі Э.Дуркгейм «Әлеуметтік еңбектің бөлінуі туралы» өз жұмысында берілген. Автордың қорытындысы - әртүрлі шаралар қоғамда әртүрлі бағаланады. Тиісінше, олар белгілі бір иерархияны қалыптастырады.

Халықтың саны - белгілі бір уақыт кезеңінде әлем елдерінің жалпы халқын сипаттайтын сандармен көрсетілген абсолютті мән. Негізгі демографиялық көрсеткіштердің бірі. Әлем халқының сандары ұлттық институттар мен халықаралық ұйымдардың статистикасы негізінде есептеледі, олар Біріккен Ұлттар Ұйымының Халық қорымен жинақталады. Планетаның жалпы саны тұрақты өсіп келеді, бірақ оның динамикасы әртүрлі елдерде айтарлықтай өзгереді (Дүниежүзілік халықтың өсу қарқыны бойынша елдердің рейтингін қараңыз). Жоспардың жалпы саны мына саннан асып түсті:

Егер халық санының өсу қарқыны мен әлем халқының төмендеуі елеулі өзгерістерге ұшыраса, онда 8 миллиард адам 2024 жылға дейін жойылады. Әлем

елдеріндегі халық туралы деректер жыл сайын Біріккен Ұлттар Ұйымының «Әлемдік халықтың даму тенденциясын бағалау» арнайы баяндамасында жарияланады. Халықтың көрсеткіштері жыл сайын жаңартылып отырады, бірақ әдетте БҰҰ-ның деректері бар, бір немесе екі жылға кешікпей, өйткені олар ұлттық статистикалық қызметтер деректерді жариялаудан кейін халықаралық салыстыруды қажет етеді.

XIX ғасырдың ортасында шыққан әлеуметтану әлеуметтік ғылымдар жүйесінде ерекше орынға ие болды. Әлеуметтану интеграциялық ғылым ретінде қоғамдық өмірдің нақты аспектілерін зерттейтін философия мен жеке әлеуметтік ғылымдар арасындағы аралық орынды алады. Әлеуметтану, өз кезегінде, саяси ғылым, демография, тарих, этнография және саяси экономика секілді ғылымның әдіснамасы болып табылады. Сонымен қатар, кері байланыс бар - жеке ғылым әлеуметтануды нақты әлеуметтанулық ақпаратпен байытады, социология білімді эмпирикалық мазмұнмен толтырады.

Негізгі әдебиеттер: [4,7];

Қосымша әдебиеттер: 21,22,24];

Ғаламтор көзі: [45];

№3 дәріс тақырыбы

Әлеуметтену және бірегейлік. Отбасы және қазіргі заман

Дәріс - 1 сағат

Дәріс жоспары

1. Индивид пен қоғам арасындағы қарым-қатынас.
2. Гендерлік әлеуметтену. Гендерлік тәртіп.
3. Отбасының әлеуметтанулық перспективалары.

Дәріс тезистері:

Отбасы әлеуметтану ғылымы ретінде қарастырылған отбасылық әлеуметтану - бұл ең ежелгі зияткерлік пән. Ежелгі уақыттан бері адамдардың қоғамдық өмірін түсінуге барлық әрекеттері отбасылық-рөлдік ұйымды түсінуге байланысты болды. Адамзаттың пайда болуына және адамзат тарихына қызығушылық әрдайым некеге, отбасына, туыстыққа деген қызығушылықпен өмір сүрудің нақты түрлері, ұрпақтардың өмірін сақтау және жаңару сияқты жүреді.

Жалпы мағынада қоғам табиғаттан оқшауланған материалдық әлемнің бөлігі болып табылады, бірақ онымен тығыз байланысты және тарихи қалыптасқан өзара әрекеттесу формалары біріктірілген адамдардан тұрады.

Тар тұрғыдан алғанда, қоғам - олардың тұрақты әрекеттерімен ғана кездесетін тұрақты ортақ мүдделерге ие екенін түсінетін адамдар жинағы.

ҚОҒАМ:

1. Адамзаттың дамуындағы тарихи кезең (қарабайыр қоғам, феодалдық қоғам).
2. Ортақ мақсаттар, мүдделер, шыққан (беделді қоғам, филателистер қоғамы) біріктірілген адамдар шеңбері.

3.Ел, мемлекет, аймақ (француз қоғамы, кеңес қоғамы).

4.Жалпы адамзат.

Қоғамның қалыптасуы оның өмірін мемлекеттік ұйымдастырудың алдында, яғни, қоғам өмір сүрген уақыт болған, бірақ мемлекет болмаған. Қоғамның негізгі мақсаты адамның өмір сүруін қамтамасыз ету болып табылады. Сондықтан, қоғамның негізгі элементтері жүйе ретінде қарастырылады, адамдар өмірін сақтау және кеңейту үшін бірге жұмыс істейтін салалар.

Экономикалық сала - материалдық байлық пайда болған кезде қоғамның экономикалық қызметі.

Саяси сала - билік пен бағыныстылық туралы халықтың өзара іс-қимыл саласы.

Рухани сала - рухани игіліктерді құру және дамыту саласы.

Адам - жердегі тірі организмдердің дамуының ең жоғары кезеңі, еңбек тақырыбы, өмірдің әлеуметтік нысаны, қарым-қатынасы және сана. Демек, дене-рухани әлеуметтік саланы айқындайтын «адам» түсінігі «тұлға» ұғымынан кеңірек.

Жеке тұлғаның ұғымы адамның әлеуметтік мәні болып табылады. Тұлға - белгілі бір сана, өзін-өзі тану, дүниетаным, әлеуметтік қатынастардың әсерін сезініп, сонымен бірге олардың әлеуметтік функцияларын, әлемдегі олардың орны тарихи үдерістің тақырыбы ретінде көрініс табады. Әлемде жеке адамға қарағанда жеке адам көп емес: қанша адам, сонша тұлға болады. Әр адамның есте сақтау, көңіл бөлу, ойлау ерекшеліктері бар. Адам өзін-өзі тану арқылы адамға айналады, бұл сіздің «Мен» моральдық заңға бағынуға мүмкіндік береді. Ғылымдағы қызмет аясында адамның сыртқы әлемге және өзімен қарым-қатынасын түсіну керек. . Әлеуметтік қызмет - өмірдің әртүрлі салаларында пән (қоғам, класс, топ, тұлға) жүзеге асыратын әлеуметтік маңызы бар әрекеттердің өзара әрекеттесуі.

Мұнда біз екі маңызды ұстанымды қабылдай аламыз:

1.Адам қызметінің нәтижесі тұтастай алғанда бүкіл қоғамның дамуы болып табылады.

2.Бұл қызметтің нәтижесі - жеке тұлғаның қалыптасуы мен өзін-өзі жүзеге асыруы.

Адам тіршілігінің басқа тіршілік әрекетінен айырмашылығы:

-табиғи және әлеуметтік мекендеу орындарын қайта құру,

-тәжірибе алмай, мақсат қою, орындылық.

Адам қызметінің құрылымы келесідей:

1.Мақсаты;

2.Мақсатқа жету жолдары;

3.Мақсатқа жетуге бағытталған іс-шаралар;

4.Орындау.

Адамның қажеттіліктері:

- Биологиялық (өзін-өзі сақтау, тыныс алу),

- әлеуметтік (коммуникация, өзін-өзі тану, қоғамдық тану),

- Идеал (білім саласында, өнерде).

Адам қызметінің түрлері:

Тәжірибелік:

- материалдық және өндірістік,
- рухани:
- танымдық белсенділік
- құндылыққа бағдарланған,
- сенімділік.

Норма - бұл модель, мінез-құлық ережесі және әлеуметтік нормалар адамға қоғамдағы мінез-құлқы мен ережесі.

Адамдардың мінез-құлқы:

- рұқсат беру - лайықты мінез-құлық,
- презентацияларда мінез-құлық ережелері көрсетіледі,
- тыйым салынған немесе жасалмауы керек әрекеттер. Әлеуметтік нормалардың түрлері:
- шыққан,
- дәстүрлер
- моральдық нормалар,
- діни,
- саяси,
- заңды.

Девиантты (девиантты) мінез. Әлеуметтік нормалар, әдетте, әлеуметтік қоғамда немесе ережелер жиынтығында, белгілі бір жағдайда мінез-құлық үлгілері немесе әрекеттер. Бұл нормалар қоғамдағы адам мінез-құлқының негізгі реттеушісі болып табылады және келісілген ұжымдық әрекеттерді орындау үшін қажет. Қоғам немесе топ бекіткен жағымды ауытқулардың саласы - таланттар мен гениялар.

Қоғамның немесе топтың айыптайтын теріс саласы, алкоголизм, нашақорлық, жезөкшелік, суицид, қылмыстық әрекеттері.

Біздің қоғамымыздың өтпелі кезеңі гендерлік әлеуметтену мәселесі мен ерлер мен әйелдердің мінез-құлық стереотиптерін қалыптастыру процесін тереңдете түсті. Гендер - бұл ерлер мен әйелдердің мінез-құлқы, өмір салты, ойлау тәсілі, нормалары, артықшылықтары мен өмір сүру талпыныстарының сипаттамасы мен ерекшеліктері. Гендерлік стереотиптер мәдениетті қалыптастырады, ерлер мен әйелдердің іс жүзінде қалай әрекет ететіндігі туралы жалпыланған идеялар (нанымдар). Адамның генетикалық анықталған анатомиялық және физиологиялық сипаттамаларының жиынтығын білдіретін биологиялық жыныстан айырмашылығы, гендер белгілі бір тарихи кезеңде нақты социомәдени контексте салынған және ғарыш пен ғарышқа бөлінген. Гендер әлеуметтенудің, гендер - бұл эволюцияның нәтижесі. Гендерлік әлеуметтену - бұл дамудың, білім берудің және адамның дамуының ерте кезеңінен бастап және өмір бойы адамға деген қатынасы. «Әлеуметтік сөздік социализацияны өзі тиесілі қоғамның мінез-құлқы жеке игеру процесі ретінде анықтайды.

Гендерлік әлеуметтену туған сәттен бастап басталады, ата-ана мен басқа ересектер, нәрестенің төлқұжаттық жынысын анықтап, оған гендерлік рөлді

үйрете бастайды. Және одан әрі өмір сүреді.

Гендерлік әлеуметтану - адам қоғамдағы мінез-құлық үлгілерін үйренетін процесс, құндылықтар және т.б., «ер» және «әйел» ұғымдарына сәйкес келеді.

Бүгінгі күні ғалымдардың саны артып, әлеуметтік қалыптастырудағы басты мақсаты, психологиялық гендерлік және гендерлік рөл қоғамның әлеуметтік күтулеріне байланысты, олар нақты әлеуметтік-мәдени матрицаға сәйкес пайда болады және білім беру үдерісінде көрініс табады. Оның үстіне, ақыл-ой, әлеуметтік қабат биологиялық қабаттан гөрі үлкен рөл атқарады.

Осылайша, өздерінің ішкі әлеміндегі ұлдар мен қыздардың қабылдауы «еркектік» және «әйелдікке» өзгеше дамуды тудырады.

Н. Чодороу «әлеуметтік құрылымның мәдени ерекшеліктері, құндылықтары мен қабылдаулары, мәдени ұғымдардың, құндылықтардың және қабылдаудың арқасында олар отбасы арқылы және әлеуметтік нысандармен ертерек қарым-қатынастар нәтижесінде үйлеседі.

Гендерлік рөл - ерлер мен әйелдердің мінез-құлықтың (нормаларының) күтілетін үлгілері, тұжырымдамалардан туындайтын, айналадағы жыныспен, сондай-ақ сөйлеу, әдеп және ымдау түріндегі мінез-құлық. Ерлер мен әйелдердің сексуалдық жұмысында гендерлік рөлдерге қатысты мінез-құлық ережелері әсіресе айқын көрінеді.

Гендерлік рөл - олардың гендеріне байланысты жеке тұлғалардың әрекеттерін, мәртебесін, құқықтарын және міндеттерін саралау. Гендерлік рөлдер - бұл әлеуметтік рөлдердің түрі, олар нормативтік болып табылады, олар белгілі бір үміттерді білдіреді, мінез-құлықта көрінеді. Мәдениет деңгейінде олар гендерлік рәміздердің нақты жүйесі мен еркектік пен әйелдік стереотиптердің контекстінде бар. Гендерлік рөлдер әрқашан жеке ақыл-ой мен мінез-құлықта оқитын және нашарлайтын белгілі бір реттеуші жүйемен байланысты.

Отбасы әлеуметтану ғылымы ретінде қарастырылған отбасылық әлеуметтану - бұл ең ежелгі зияткерлік пән. Ежелгі уақыттан бері адамдардың қоғамдық өмірін түсінуге барлық әрекеттері отбасылық-рөлдік ұйымды түсінуге байланысты болды. Адамзаттың пайда болуына және адамзат тарихына деген қызығушылық әрдайым некеге, отбасы, туысқандық, ұрпақтар өмірінің сақталуына және жаңаруына байланысты қызығушылықпен жүреді.

Отбасы - бұл әлеуметтік бірлік, некелі одақ пен туыстыққа негізделген жеке өмірді ұйымдастырудың ең маңызды түрі. Күйеуі мен әйелі, ата-анасы мен балалары арасындағы қарым-қатынас, ағайынды бауырлар мен әпкелер мен отбасылық бюджет негізінде жалпы үй шаруашылығын басқаратын басқа да туыстары бар арасындағы қарым-қатынас. Отбасылық өмір материалдық және рухани процестермен сипатталады. Отбасының арқасында адам ұрпағы өзгереді, онда адам дүниеге келеді, оны жалғастырады. Отбасы - адам өмірінің қажетті және негізгі кезеңдерінің бірі. Бұл отбасыда адам жеке тұлға болады. Отбасы - мораль нормалары мен заңдармен реттелетін көп жақты қатынас. Зерттеушілер бұл кешенді әлеуметтік білімді әлеуметтік мекеме және шағын әлеуметтік құрылым деп қарастырады.

Отбасы - адамзат қоғамының негізгі институты. Өз кезегінде, отбасы

институтында көптеген жекеменшік мекемелер, атап айтсақ, неке институты, туыстық қатынас мекемесі, ана мен әке болу мекемесі, мүлікті институт, балалықты қорғау және қамқоршылық институты және т.б. бар.

Отбасылық қалыптастыру үдерісі институционалдық тұрғыдан әлеуметтік нормаларды, стандарттарды меңгеру, неке серіктесін таңдау, отбасын тұрақтандыру және ерлі-зайыптылардың ата-аналарымен қарым-қатынас жасау процесі ретінде көрінеді.

Неке институты отбасылық өмірдің барлық саласын қамтымайды, тіпті жақын және жақын туыстары арасындағы қарым-қатынастардың әр түрлі болуы. Бұл ерлі-зайыптылардың қарым-қатынастарын реттейтін нормалар мен санкциялар жиынтығын білдіреді.

Кейбір нормалар құқықтық сипатта болады және заңмен реттеледі, басқалары мәдени және әдет-ғұрыптар мен әдет-ғұрыптар арқылы реттеледі. Бұл ережелер екі негізгі кезеңді басқарады - некені бұзу және тарату.

Қарапайым әлеуметтік мекеменің классикалық үлгісі отбасылық қарым-қатынас болып табылады, ол отбасын некеге және қанға деген сүйіспеншілікке негізделген, бірлікте өмір мен өзара жауапкершілік байланыстыратын адамдар бірлестігі ретінде анықтайды. Отбасылық қатынастардың бастапқы негізі – некеден.

Неке - әйел мен адам арасындағы қарым-қатынастың тарихи өзгеретін әлеуметтік нысаны, ол арқылы қоғам өздерінің жыныстық өмірін ұйымдастырады және санкциялайды және олардың некелік және аралас құқықтарын және міндеттемелерін белгілейді. Бірақ, әдетте, отбасы некеге қарағанда күрделі қарым-қатынас жүйесі болып табылады, өйткені ол ерлі-зайыптыларға ғана емес, олардың балаларына, сондай-ақ басқа да туыстарына біріктіре алады. Сондықтан отбасы тек некеге тұру топтамасы ретінде емес, әлеуметтік мекеме ретінде, яғни адамзат репрессиясының функцияларын орындайтын адамдармен байланыс, өзара әрекеттесу және қарым-қатынастар жүйесі ретінде қарастырылуы керек.

Отбасы мүшелерінің денсаулығы мен тұрмыс-тіршілігіне, микроклиматты құруға байланысты мүлікті, мәртебені, тұрмыста, бос уақытты және бос уақытты жинау және ауыстыру мәселелерімен айналысатын отбасылық емес функциялар - бұл барлық функциялар отбасы мен қоғам арасындағы қарым-қатынастың тарихи сипатын көрсетеді, отбасында балаларды туу, күтім және тәрбиелеу қаншалықты дәл. Сондықтан, отбасылық өзгерістер әртүрлі тарихи кезеңдерде ерекше емес функцияларды салыстыра отырып айқын көрінеді: жаңа жағдайларда олар өзгереді, тарылтады немесе кеңейтіледі, толығымен немесе ішінара енгізіледі, тіпті мүлдем жоғалады.

Отбасының негізгі, бірінші функциясы репродуктивтік, яғни әлеуметтік тұрғыда халықтың биологиялық көбеюі және балаларға жеке қажеттіліктерді қанағаттандыру болып табылады.

Ең жиі қолданылатын гендерлік стереотиптер бала әлеуметтанудың негізгі институттарының арқасында игерілді. Ата-ананың ықпалы басты әлеуметтенетін факторлардың бірі болып табылады, өйткені бала үшін отбасы оның алғашқы әлеуметтік әлемі болып табылады. Балалар ата-аналарының

сезімдерін қалай білдіретінін, бір-бірінің тілектерін орындауға, басқа адамдармен қарым-қатынас орнатуға тырысады. Бұл гендерлік әлеуметтену үдерісі. Нәтижесінде, бала еркек пен әйел болудың мағынасын жасайды. Ұлдар мен қыздар өздерінің қиындықтары мен проблемаларын қайталайтын ерлер мен әйелдердің мінез-кұлқын қалыптастырады. Осылайша, әлеуметтену процесінде қоғамның гендерлік мәдениетін қалыптастыру және дамыту жүреді.

Негізгі әдебиеттер: [12,13];

Қосымша әдебиеттер: [15,18,33,34];

Ғаламтор көзі: [46];

№4 дәріс тақырыбы

Девиация, қылмыстық және әлеуметтік бақылау

Дәріс - 1 сағат

Дәріс жоспары

1. Девиация мен әлеуметтік бақылау.
2. Деликвенттілік және қылмыс.
3. Девиация туралы теориялық бағыттарды қысқаша шолу (әлеуметтанулық, биологиялық, психологиялық, экономикалық, мәдениеттанулық).

Дәріс тезистері:

Әлеуметтік нормаларды бұзу деп түсінген адамның девианттық мінез-кұлқы соңғы жылдары кеңінен таралған және оны назар аударған. Осы әлеуметтік құбылысты анықтайтын себептерді, жағдайларды және факторларды түсіндіру маңызды мәселе болды. Оның қарауында бірқатар негізгі сұрақтарға, соның ішінде жеке басының тұжырымдамасы мен «норма» санатының (әлеуметтік норма) мәні туралы және одан ауытқулар туралы мәселелерді іздейді. Әлеуметтік норма әлеуметтік реттеу мен бақылау құралдарының рөлін әлеуметтік рөл атқаратын қажетті және салыстырмалы тұрақты элемент.

Девиантты мінез-кұлқы бір жағынан акт, адамның іс-әрекеті, ресми түрде құрылған немесе нақты қоғамда қалыптасқан нормаларға немесе стандарттарға сәйкес келмейді, ал екінші жағынан - адамның іс-әрекетінің жаппай нысандарында көрсетілген әлеуметтік құбылыс Бұл қоғам нормалар немесе стандарттар. Әлеуметтік бақылау - бұл әлеуметтік реттеу тетігі, әлеуметтік әсер ету құралдары мен әдістері, сондай-ақ оларды пайдаланудың әлеуметтік тәжірибесі.

Девиантты (Латвияның ауытқуынан - ауытқудан) қазіргі әлеуметтанудағы мінез-кұлқы бір жағынан бұл қоғамда немесе стандарттарда бекітілген стандарттарға немесе стандарттарға сәйкес келмейтін әрекеттер, екінші жағынан - бұл қоғамда ресми түрде орнатылған немесе нақты орнатылған нормалар мен стандарттарға сәйкес келмейтін адам қызметінің белсенділігінің жаппай нысандарында көрсетілген әлеуметтік құбылыс. Девиантты мінез-

құлықты түсінудің бастапқы нүктесі - бұл әлеуметтік норманы түсіну, ол әлеуметтік жүйені сақтап қалуды қамтамасыз ете отырып, адамдардың мінез-құлқы мен іс-әрекеттерінде лимит, рұқсат етілген (рұқсат етілген немесе міндетті) шара деп түсініледі. Әлеуметтік нормалардан ауытқулар болуы мүмкін:

- ескірген нормалар мен стандарттарды еңсеруге бағытталған және әлеуметтік шығармашылықпен байланысты, әлеуметтік жүйенің сапалы өзгерістеріне ықпал ететін оң;

-теріс - дисфункциональды, әлеуметтік жүйені бұзып, оны бұзуға әкеп соқтырады, ол девиантты мінез-құлықты тудырады.

Девиантты мінез-құлық - бұл әлеуметтік таңдаудың түрі: әлеуметтік мінез-құлықтың мақсаттары оларға жетудің нақты мүмкіндіктері болмағанда, адамдар өз мақсаттарына қол жеткізу үшін басқа құралдарды пайдалана алады. *Мысалы, кейбір адамдар иллюзиялық табысқа, байлық пен билікке ұмтылуда, әлеуметтік тыйым салынған құралдарды, ал кейде заңсыздықты таңдап, қылмыскер немесе қылмыскер бола алады.* Нормалардан ауытқудың тағы бір түрі - қоғамда қабылданған құндылықтар мен стандарттарды, революционерлерге, лаңкестерге, діни экстремистерге және олармен қарым-қатынас жасайтын қоғамға қарсы белсенді түрде күресуге болатын өзге де адамдарға тән ұстанымдарды қабылдамау. Барлық осы жағдайларда ауытқу - адамдардың қоғамға және оның талаптарына бейімделуіне немесе болмауына байланысты, яғни әлеуметтанудың толық немесе салыстырмалы түрде сәтсіздікке ұшырағанын білдіреді.

Девиантты мінез-құлықтың нысандары

Девиантты мінез салыстырмалы, өйткені ол тек осы топтың мәдени нормалары бойынша өлшенеді. Мысалы, қылмыскерлер жалақының қалыпты түрі болып саналады, бірақ халықтың көпшілігі мұндай мінез-құлықтың бұзылуын қарастырады. Бұл сондай-ақ әлеуметтік мінез-құлықтың жекелеген түрлеріне де қатысты: кейбір елдерде олар девиантты деп есептеледі, ал басқаларында олар жоқ. Жалпы алғанда, девианттық мінез-құлықтың нысандары әдетте қылмыстық қылмыс, алкогольизм, нашақорлық, жезөкшелік, құмар ойындар, психикалық аурулар, өз-өзіне қол жұмсайды.

Қазіргі заманғы социологияда танылғандардың бірі - аномия нәтижесінде ауытқу идеяларына сәйкес Р.Мертон әзірлеген девиантты мінез-құлық типологиясы. мәдениетінің негізгі элементтерін жою процесі, ең алдымен, этикалық стандарттар тұрғысынан.

Мэтрон мінез-құлықсыз мінез-құлқының жалғыз түрі, оларға қол жеткізудің мақсаттары мен тәсілдеріне сәйкес келетін конформалды деп санайды. Merton типологиясы ауытқу жалпы қабылданған нормалар мен стандарттарға мүлдем теріс қатынастың өнімі емес екенін атап көрсетеді. Мысалы, ұры әлеуметтік жағынан бекітілген мақсатты - материалдық әлауқатын жоққа шығармайды, ол өзінің қызмет көрсету мансабын ойлайтын жас жігіттің құлшынысына септігін тигізуі мүмкін. Бюрократия жалпыға ортақ қабылданған жұмыс қағидаларын қабылдамайды, алайда олар абсурдтық көзқарасқа қол жеткізеді. Сонымен қатар, ұры да, бюрократия да - девианттар.

Девиантты мінез-құлықтың кейбір себептері әлеуметтік емес, биопсихикалық. Мысалы, алкоголизм, нашақорлық, психикалық бұзылулар ата-аналарынан балаларға берілуі мүмкін. Девиантты мінез-құлық социологиясында оның пайда болу себептерін түсіндіретін бірнеше бағыт бар. Мәселен, Мертон «аномия» түсінігін қолданып (қоғамның ескі нормалары мен құндылықтары нақты қатынастарға сәйкес келмейтін, бірақ жаңа болмаған қоғамның жағдайы) қоғамның алдына қойған мақсаттарының сәйкес келмеуі және олар үшін ол ұсынатын құралдар жетістіктер. Шилленіс теориясына негізделген бағыт шеңберінде, егер олар басқа мәдениеттің нормаларына негізделген болса, мінез-құлықтың әлеуметтік құрылымдары ауытқып кететінін айтады. Мысалы, қылмыскер белгілі бір субкультураның тасымалдаушысы болып саналады, қоғамда басым болатын мәдениет түріне қайшы келеді. Көптеген ресейлік әлеуметтанушылар ауытқу көздері қоғамдағы әлеуметтік теңсіздік, әртүрлі әлеуметтік топтарға қажеттіліктерді қанағаттандыру мүмкіндіктерінің айырмашылықтары деп санайды. Девиантты мінез-құлықтың әртүрлі формалары мен өзара бір-бірімен теріс құбылыс екеуін нығайтады. Мысалы, маскүнемдік бұзақылықты арттырады.

Кінәратсыз мінез-құлық (латын тілін білу - жаманшылық, ағылшын тіліндегі құқық бұзушылық - құқық бұзушылық, қылмыс) - жеке адамға да, жалпы қоғамға да зиян келтіретін қателіктерінде (әрекеттерінде немесе әрекетсіздігінде) адамның заңға қайшы әрекеті. Кінәлілердің мінез-құлқына криминология, әлеуметтану, педагогика, психология, әлеуметтік педагогика және басқа да білім салалары өкілдері қатысады.

Жасөспірім қылмысы

Жасөспірімдер арасындағы құқық бұзушылыққа қатысты. Кәмелетке толмаған жастар жасаған азық-түліктер санының артуы, олардың құрамы бойынша зорлық-зомбылықтың ұлғаюы қоғамға қауіп төндіреді. Қылмыс себептері, жастар арасында олардың таралуын жеңілдететін жағдайлар, қылмыскерлердің жеке тұлғалық сипаттамалары, социализация ерекшелігі, қылмыс жасаған субкультура, қылмыстың алдын-алу және алдын-алу мәселелері және басқа да бірқатар мәселелер зерттеледі.

Залал келтіру

Кінәсіз адамның келтірген зияны адамға, оның құқықтары мен бостандықтарына, мүліктеріне, заңды тұлғалардың құқықтарына, басқа да мемлекеттік және мемлекеттік мүдделерге, сондай-ақ мемлекет белгілейтін заңның үстемдігіне байланысты. Қылмыстық әрекеттердің әртүрлі түрлері тек әлеуметтік айыпталып қана қоймайды. Олар заңмен белгіленген нормалармен ресімделеді, оларды сипаттайтын белгілерді сипаттай отырып, оларды заңда жауапкершіліктің әртүрлі түрлерін белгілейтін құқық бұзушылық ретінде анықтайды.

Кәмелетке толмаған адам жасаған әрекеттер азаматтық нұқсан келтіреді: адамға немесе ұйымға мүліктік зиян келтіреді, адамға моральдық зиян келтіреді, адамның немесе заңды тұлғаның беделіне нұқсан келтіреді және т.б. Оларды жасаған адамдар азаматтық заң бойынша жауапкершілікке тартылады.

Қасақана мінез-құлық түрлері

Жол қозғалысы ережесін бұзған, бұзақылық (қоғамдық орындарда балғаттау, қоғамдық тәртіпті бұзған) әкімшілік құқық бұзушылықтар орын алады. Көшелерде, стадиондарда, алаңдарда, саябақтарда, қоғамдық көліктің барлық түрлерінде және басқа да қоғамдық орындарда алкогольді ішімдіктерді әкімшілік құқық бұзушылық ретінде қарастырады; адамдық қадір-қасиетіне және қоғамдық моральға қорлайтын мас күйінде мемлекеттің пайда болуына; кәмелетке толмаған баланы ата-анасы немесе басқа адамдар мас күйінде жүруі. Олар әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы заңдарда көрсетілгендей порнографиялық материалдар таратқандарға жауаптылыққа тартылады.

Тәртіптік теріс қылық бұзушылық қылмыскердің мінез-құлқының түрі ретінде қызметкердің жұмысқа заңсыз шықпауы болып табылады.

Мұндай қылмыс ретінде қылмыстық әрекеттердің нақты түрі қоғамдық қауіпке ұшырайды. Қылмыстар тек қана қылмыстық заңмен қарастырылған және оларға жазалау қауіпі бойынша тыйым салынған қоғамдық қауіпті актілер ғана. Олардың арасында ұрлық және кісі өлтіру, автокөлікті ұрлау және вандализм (ғимараттар мен мүлікке зиян тигізу), терроризм мен зорлау, алаяқтық және есірткі мен психотроптық заттардың заңсыз айналымы. Осы және басқа да көптеген қылмыстар мемлекеттің мәжбүрлеу шаралары - жазалау және басқа да қылмыстық жауапкершілік шараларын (қоғамдық жұмыстар, айыппұлдар, тұтқындау, түрмеге қамау және т.б.) қатаң шараларына әкеледі, бұл қылмыстық жауапкершілік жасына жеткен адамдарға қатысты: 16 жыл, ал кейбір қылмыстар - 14 жыл. Қылмыстық жауапкершілікке тартылмаған тұлғалардың қылмыстары деп танылған актілер мәжбүрлі тәрбие шараларын қолдануды (сөгіс немесе қатаң сөгіс, арнайы оқу орнына орналастыру және т.б.) пайдалануды көздейді. Іс жүзінде бұл ұғымдар бірдей емес. Олар бір-бірімен түр мен жыныс, біртұтас және тұтас ретінде қолданылады. Кез-келген кінәратсыз мінез-құлық ауытқу (девианттық) мінез-құлық, алайда барлық ауытқушы мінез-құлық бұзушылық әрекетке жатқызылмайды. Девиантты мінез-құлықтың мінез-құлқын мойындау әрдайым мемлекеттің іс-әрекеттерімен байланысты, оның заңдық нормаларын қабылдауға уәкілетті органдардың тұлғасында, бұл заңда қылмыс деп қарастырады. Мемлекеттің заңсыз әрекетін құқық бұзушылық болып табылмайтын әрекеттер санатына ауыстыру оларды ауытқымайтын, әлеуметтік бейтарап немесе тіпті әлеуметтік тұрғыдан бекітілген мінез-құлық санатына көшіруге әкеледі.

Девиантты мінез-құлықтың көрсеткіштеріне: агрессия, демонстрация, оқудан, еңбектен бет бұру, үйден кету, алкогольизм, наркомания, қоғамға жат қылықтар, жыныстық жат мінез-құлық, суицид т.б. жатады.

Девиацияның екінші түрі — делинквентті мінез-құлық. Ол заң бұзушылықпен ерекшелінеді. Оның мынадай типтері бар:

1. Агрессивті-зорлаушылық мінез-құлық. Бұл жеке тұлғаға көрсетілетін дәрежелік, төбелес, күйдіріп-жандыру сияқты жағымсыз іс-әрекеттерде көрініс береді.

2. Ашкөздік мінез-құлық (корыстное поведение): майда ұрлықтар, қорқытып-үркіту, автокөлік ұрлау т.б. жалпы материалдық пайдакүнемдікке байланысты жат мінез-құлық.

Криминалды мінез-құлық заң бұзушылық болып табылады.

Девиантты мінез-құлықтың пайда болу факторлары.

1. Биологиялық факторлар – баланың әлеуметтік бейімделуіне кедергі жасайтын физиологиялық және анатомиялық жағымсыз ерекшеліктер. Оларға мыналар жатады: - ұрпақтан-ұрпаққа берілетін немесе ананың жүкті болғанда дұрыс тамақтанбауы, арақ-шарап, нашақорлы заттарды пайдалануы, темекі тартуы, ананың физикалық, психикалық т.б. сырқаттары себеп болатын генетикалық факторлар: ақыл-ой дамуының бұзылуы, есту, көру кемшіліктері, жүйке жүйесінің зақымдауынан пайда болған денедегі кемшіліктер. - психофизиологиялық факторлар: психофизиологиялық күш, дау-жанжал, келіспеушілік жағдайлар, адам организмдеріне кері әсер ететін, қоршаған ортаның химиялық құрамы, соматикалық, аллергиялық, токсикалық ауруларға душар ететін энергетикалық технологияның жаңа түрлері; - физиологиялық факторлар: сөйлеу дефекттері, адам бойындағы соматикалық кемшіліктер.

2. Психологиялық факторлар. Бұған баладағы психопатологиялар мен мінездегі кейбір қасиеттердің басым болуы т.б. жатады. Бұл ауытқушылықтар жүйелік-психикалық ауруларда, психопатияда, неврастенияда т.б. көрінеді. Акцентуациялық сипаттағы мінезді балалар өте ашушаң, дөрекі болады. Оларға міндетті түрде әлеуметтік-медициналық реабилитация, сонымен қоса, арнайы ұйымдастырылған тәрбиелік жұмыстар жүргізу керек.

Аномия теориясы.

Француз социологы Эмиль Дюркгейм (1858-1917) аномия түсінігіне енгізді («заңды білмеу», «заңсыздық» деген мағынаны білдіретін грек сөзі). Дюркгейм аномия – капиталистік қоғам үшін дұрыс жай деп санайды, онда барлығы мүмкіндік берілген, бірақ барлығы тең емес. Оның айтуы бойынша, байлық пен биліктен айырылған адамдар әлеуметтік нормалар мен заңдарға қарсы шығады. Дюркгейм девиантты тәртіп ретіндегі аномияның себебі – «қоғам» деп есептеген, қоғам адамдарды тең емес қылдырады. Қазіргі социологтар адамның жеке басының қасиеттеріне аса үлкен көңіл аударады. Аномияның себебі болып – адамның әртүрлі көңіл-күйі:

- көмексіздік;
- жауапсыздық;
- моральдық құндылықтың болмауы;
- саяси экстремизм.

Көптеген іс-әрекеттер нормаларға сәйкес келмейді, сонымен бірге олар нормалармен реттелмейтін қарым-қатынас саласында жатыр, өйткені олардан нақты ауытқулар жоқ. Әлеуметтік ауытқулар әлеуметтік нормалар сияқты әртараптандырылған. Сонымен қатар, ауытқулардың алуан түрлілігі нормалардан асып түседі, өйткені норма типтік болып табылады және ауытқулар жоғары дәрежеде даралануы мүмкін.

Бір адамның адал әрекет етуі қылмыстық кодексте анық айтылған басқа адамдардың әрекеттерінен мүлдем өзгеше болуы мүмкін, себебі оларды өздері орындаған адамдар сияқты.

Әлеуметтік нормалардан ауытқулар, әртүрлілікке қарамастан, олардың өмір сүруін қолдайтын кейбір үлкен себептері бар және кейде олардың өсуі мен

таралуына әкеледі. Іс жүзінде, олар әлеуметтік дамудың субъективті және субъективті қайшылықтарына дейін төмендейді, ол адамның әлеуметтік ортамен өзара әрекеттесуін бұзады және қолданыстағы реттеуші жүйеге сәйкес келмейтін жеке мінез-құлық нысандарына әкеледі.

Нормативтік құқықтық актілер: [7,8,9];

Негізгі әдебиеттер: [3,5];

Қосымша әдебиеттер: [20,36,38,39,40];

Ғаламтор көзі: [56];

№5 дәріс тақырыбы

Этнос және ұлт әлеуметтануы. Дін, мәдениет және қоғам.

Дәріс - 1 сағат

Дәріс жоспары

1.Этникалық жүйелер. Этнос, халық, ұлт.

2.Дін: негізгі түсініктер. Дінді әлеуметтанулық талдау.

Дәріс тезистері:

Іс жүзінде, олар әлеуметтік дамудың субъективті және субъективті қайшылықтарына дейін төмендейді, ол адамның әлеуметтік ортамен өзара әрекеттесуін бұзады және қолданыстағы реттеуші жүйеге сәйкес келмейтін жеке мінез-құлық нысандарына әкеледі. ХІХ ғасырдың басында Еуропадағы барлық халықтар өздерін халықтар деп санап, біртіндеп «ұлт» деген ұғым біртіндеп басқа этникалық емес, әлеуметтік маңызға ие болды; сондықтан ұлтқа деген сезім, яғни белгілі бір адамдардың өкілі ретінде өзін түсіну өте абстрактілі және адамның субъективті пікірі мен экономикалық, әлеуметтік және мәдени өмірдің ерекшеліктеріне байланысты емес.

Этнос (грекше - адамдар) - этникалық біртұтас теориялар, жалпыға ортақ объективті немесе субъективті белгілермен біріктірілген тарихи қалыптасқан тұрақты халық, онда әртүрлі авторлардың түпнұсқасы, бірыңғай тілі, мәдениеті, экономикасы, тұрғылықты жері, өзін-өзі тану, сыртқы көрінісі, ой-өрісі және басқалары қамтылған.

Этникалық қоғамның мүшелері өздері үшін маңызды деп санайтын және өздерінің ақыл-ойының негізінде жатыр деген сипаттамалардан тұратын мәдени айырмашылықтарды әлеуметтік ұйымның нысаны ретінде ұсынуға болады. Бұл сипаттамалар бір немесе бірнеше жалпы атаулардың, мәдениеттің ортақ элементтерінің, ортақ шығу идеясының және соның салдарынан ортақ тарихи жадының болуын қамтиды. Сонымен қатар, ерекше географиялық аумақпен бірлестіктер және топтық ынтымақтастық сезімі бар.

Этностықтың анықтамасы этникалық қауымдастықтың басқа бірлестіктермен мәдени (этникалық, әлеуметтік, саяси) қатынастарына негізделген. Әдетте этникалық топтың ішкі және сыртқы ұғымдары арасында айтарлықтай айырмашылық бар: этникалық қауымдастықты анықтаудың

объективті және субъективті критерийлері бар. Мұндай критерийлер ретінде антропологиялық түрдегі, географиялық шығу тегі, экономикалық мамандану, дін, тіл және тіпті материалдық мәдениет ерекшеліктері (азық-түлік, киім және т.б.) пайдаланылады.

Сана мен этностық сезім адам өмірінің объективті жағдайының әсерінен қалыптасады және туындаған көптеген аспектілерде оның санасы мен еркіне қарамастан бар. Бұл тәуелсіздік көптеген жолдармен, әрине, этностықты белгілі бір биологиялық тұқымға жатқызу ретінде түсіндіруге ықпал етеді. Адам басқа этносқа емес, осы ерекшеліктерге қатысты өзінің санасын өз еркімен өзгерте алмайды, бірақ, әрине, ол оны жасырып, басқа топқа мүшелігін жариялай алады.

Әрине, бір этникалық қауымдастықтың сана-сезімін басқа этникалық топқа жатқызуға болады, бірақ бұл адамның ерікті шешімінің нәтижесі емес, белгілі бір объективті жағдайларға байланысты.

Егер адам шетелдік этникалық ортада өмір сүрсе, онда ол жаңа жағдайда қалыпты өмір сүруге мәжбүр болады, айналасындағылардың тілін үйренеді. Біртіндеп ол өзіне бұрынғы бөтен мәдениетті жұтып, біртіндеп оның туғанын ұмытып кетеді. Этникалық ассимиляция, этникалық шеттеу немесе таратылу деп аталатын бұл ұзақ процесс этникалық сананың өзгеруімен аяқталады. Бірақ бұл көбінесе екінші немесе тіпті үшінші ұрпақта болады.

Дін - моральдық нормалар жиынтығын және мінез-құлық түрлерін, рәсімдерді, діни іс-қимылдарды және ұйымдардағы (шіркеу, үміткер, сангха, діни қауымдастық) біріктіруді қамтитын сана-сезімге негізделген белгілі бір наным жүйесі.

Діннің басқа анықтамалары:

-сыртқы белгілер арқылы сенімнің конфигурациясы.

-әлеуметтік сананың бір түрі; ғибадат ету тақырыбы болып табылатын табиғаттан тыс күштерге және тіршілікке (құдайлар, рухтар) сенуге негізделген рухани түсініктер жиынтығы.

-жоғары державалардың ұйымдастырылған сыйынуы. Дін тек жоғары державалардың бар екеніне сену ғана емес, сонымен бірге осы күштерге ерекше қарым-қатынас орнатады: сондықтан, осы күштерге бағытталған ерік-жігердің танымал белсенділігі.

-рухани қалыптасуы, тұлғаның дүниеге және өзіне деген ерекше қатынасы, қарапайым өмірге қатысты үстемдік шындық ретінде басқалық ұғымымен түсіндіріледі.

Діндер үшін

Ежелгі Египет, Үндістан, Греция, Рим, Ацтек, Майя, ежелгі немістер, ежелгі Ресей мұсылмандықты - мұсылмандықты сипаттады.

Монотеизм (монотеизм) иудаизм, христиандық, ислам, сикхизм және басқа да діндерге тән. Сенушілердің көзқарасы бойынша, жоғарыда аталған діндердің тараптары, олардың пайда болуы Құдайдың әрекетінің нәтижесі болды.

Пантеизм - бұл әлемнің (табиғаттың) және Құдайдың ұқсастығы. Пантеизм көптеген ежелгі діни-философиялық мектептерде (Stoics және т.б.) ортағасырлық ілімдерде кең тараған (Spinoza және т.б. қараңыз). Пантеизмнің

көптеген элементтері пұтқа табынушылық пен нео-паганизмнің кейбір түрлерінде, сондай-ақ заманауи синкретикалық оккультизмнің ілімдерінде кездеседі: теософия, Агни-йога және т.б.

Сондай-ақ, Құдайсыз діндер бар (көптеген батыстық діни зерттеулер мектебі бұл түсінікке) - дерексіз идеалға сену: конфуцианство, буддизм, ядизм.

Әлемдік дін - бұл әртүрлі елдер мен құрлықтар халықтарының арасында таралған дін. Адамдар арасындағы діни байланыстар этникалық және саяси байланыстарға (мысалы, индуизм, конфуцианство, синто, иудаизм) сәйкес ұлттық және ұлттық мемлекеттік діндерден өзгеше, әлемдік немесе онтүстік діндер этникалық, лингвистикалық немесе саяси байланыстарына қарамастан, ортақ сенім адамдарын біріктіреді. Сонымен қатар, дінді әлем ретінде қарастырған кезде, оның тарихтың даму жолына әсер етуі және тарату дәрежесі ескеріледі.

Қазіргі уақытта бұл термин діни зерттеулерде үш дінді (хронология тәртібімен берілген) білдіреді:

* Буддизм

* Христиандық

* Ислам.

Британика әлемдік діндер энциклопедиясында 19 ғасырда пайда болған кезде, тек буддизм, христиандық пен ислам, содан кейін олар конфуцианизмді (Даосизммен бірге), индуизмді, иудаизмді және синтоизмді қамтиды, тек әлемдік дін ретінде жіктелді. Осыған сәйкес, термин қазіргі уақытта ескірген деп саналады.

Өмірден тыс тәжірибе (әртүрлі елдер мен психотехникалар) «әртүрлі діни дәстүрлерде әлемдік діндердің әр түрлі сандары бар екенін көрсетеді. Егер орыс діни әдебиетінде әдетте буддизм, христиан және ислам діндері бар болса, дәстүрі бойынша әлемдік діндер санына кіреді (Өйткені бұл үлкен мәдениет аймағының діні, буддизмнің көзі), конфуцианизм (бұл үлкен мәдени аймақтың діні) және иудаизм (бұл христиан мен исламның көзі болғандықтан).

Дін «адамдар тобы адамдар табиғаттан тыс және қасиетті деп тапқан нәрселерді түсіндіретін наным-сенімдер жүйесі» ретінде анықталуы мүмкін. Діннің келесі негізгі элементтерін бөлуге болады:

а) сенушілер тобының;

б) қасиетті және табиғаттан тыс болып саналатын құбылыстарға қызығушылық;

в) дін немесе нақты наным жүйесі;

г) салт-жоралар мен әдет-ғұрыптық күштерге қатысты әдет-ғұрыптар;

е) «әділ» өмір салты туралы идея.

Діндерді жіктеудің бірнеше жолы бар. Алғашқы дін өкілдері өздерінің өкілдері (протестанттар, католиктер және т.б.) атымен сәйкес жүйелейді. Басқа тәсіл діннің белгілі бір түрінің примитивтілігі немесе күрделілігіне назар аударады. Белла мынадай діндердің бес санатын анықтады: қарабайыр, архаикалық, тарихи, ерте заманғы және қазіргі заман.

Вебер ұсынған үшінші жүйе жанның құтқарылуына қатысты нанымдардың сипатына баса назар аударады - пассивті (мистицизм) немесе осы немесе басқа әлемде жандарды құтқарудың белсенді (аскетизм) әдісін таңдауға болсын.

Дін діни көзқарастардан ерекшеленеді, өйткені ол өздігінен өмірдің мақсатты құндылығы болып табылады, ал сиқыршылық - кейбір мақсаттарға жетудің ғана жолы. Дегенмен, көптеген діндер сиқырлықтың элементтерін қамтиды.

Дін адамға қандай да бір жолмен қайтыс болу қорқынышын жеңуге көмектеседі және ол өмірде кездесетін әділетсіздіктен аман қалады. Діннің әлеуметтік қызметі әлеуметтік байланыстардың көрінісі және нығаюы деп санайды. Бұл функцияның әсіресе жарқын көрінісі рәсімдермен орындалады.

Жанжалды теорияның жақтаушылары, дін кейбір топтардың басқалардан үстемдігіне қолдау көрсетеді. Төменгі сыныптар басқа әлемде жақсы өмір сүруге деген үмітпен рухтандырылып, оларды жердегі проблемалардан алға тартады. Жанжалдардың теориясы діни ағымдар мен саяси қақтығыстардың арасындағы байланысты көрсетеді.

Дін әлеуметтік өзгерістерге ықпал етуі мүмкін. Вебердің танымал зерттеуінде кальвинисттік нанымдардың, протестанттық жұмыс этикасының және капитализмнің дамуының арасындағы байланысты анықтады. Дүниедегі соңғы оқиғалар сондай-ақ Ирандағы революция сияқты дінге қоғамның әсерін растайды. Көптеген қазіргі заманғы қоғамдардың діни өмірі үшін плюрализм мен жоғары толеранттылық деңгейі тән. Әртүрлі діни топтар түрлі әлеуметтік позицияларды иеленеді. Діни қызмет дәрежесі белгілі бір атаудағы ресми мүшеліктен гөрі әлеуметтік өзара әрекеттесу сипаттамаларына үлкен әсер етеді.

Қазіргі діни секуляризация үрдісіне ие - діни нанымдар мен салт-жоралар күмәндануда, дін өз әлеуметтік әсерін жоғалтады. Ғылымның дамуы, ұлттық мемлекеттің құрылуы, капитализмнің таралуы, діннің қайшылықты мәселелеріне ымыраға келуі, халықтың қоғаммен байланысын жоғалтуы, шіркеудің басқа институттармен бәсекелестігі секуляризацияға ықпал етеді. Бұл үрдіске жауап ретінде, ұйымдасқан дін экуменизмге ұмтылуды бастады - әртүрлі діндер мен діндер арасындағы терең ынтымақтастық пен өзара түсіністікке жету.

Әдетте бұл көзқарастар өмірлік мақсаттары мен көзқарастары әлі шешілмеген жас білімді адамдарды тартады.

Діннің әлеуметтанулық талдауының нәтижелері негізінен діннің басқа салалар бойынша - тарих, этнология, антропология және т.б. дінді зерттеу нәтижесінде алынған мәліметтердің кеңінен пайдаланылуына байланысты. Діннің социологиялық тұжырымдамасы, өз кезегінде, басқа да ғылыми пәндерде қолданылады, өйткені дін дәстүрлерге, әдет-ғұрыптар мен адам мінез-құлқының үлгілеріне айтарлықтай әсер етеді.

Нормативтік құқықтық актілер: [2];

Негізгі әдебиеттер: [9,10];

Қосымша әдебиеттер: [37,41];

Ғаламтор көзі: [68,69];

6 дәріс тақырыбы.
Масс-медиа, технологиялар және қоғам

Дәріс - 1 сағат

Дәріс жоспары

- 1.Ресми білім берудің қызметтері.
- 2.Әлеуметтік қадағалау мен бақылау.

Дәріс тезистері:

Қазіргі заман қоғамы - бұл, әр алуан экономикалық, ұлттық, саяси, мәдени өзгерістер. Қоғамдық өмірінің әртүрде көрінуі қазіргі заман қоғамының анықтамаларында берілген. Жаңа мыңжылдықтағы ақпараттық технологиялардың қарыштап дамуы нәтижесінде, ғаламтор әлемдік сипатқа ие болып, таралымы мен тағылымы зор құбылысқа айналды; заманымыздың бүкіл болмысын айқындайтын ортақ құндылық болып қалыптасты. Сөйтіп, ғаламтор қоғамдық өмірдің барлық саласына дендеп енді: саясат пен экономика, әлеумет, мәдениет пен өнер, тіпті, жұмырбасты пенденің күнделікті тұрмыс-тіршілігі де желімен тығыз байланысып, біте қайнасып кеткендей. Әсіресе, бұқаралық ақпарат құралдарының дамуына ғаламат әсер етіп, соны сатыға көтерді.

Білім беру жүйесі халықтың кәсіби-ағартушылық құрамын қалыптастырады. Жалпы білім берудің өсуімен халықтың өнімділігі мен инновациялық белсенділігі артып келеді. Білім беру адамның материалдық қажеттіліктеріне ұтымдылық танытады, ресурс үнемдейтін экономиканың дамуына және адам өмірінің тұрақты және жағымды ортасына ықпал етеді. Ең тиімді инвестиция - білімге инвестиция. Экономикалық және басқа ресурстардың ішкі таралуы білім беруге және «білімсіз» кеңістікте қызмет үшін ресурстарды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Әрбір модельдің тиімділігін талдай отырып, біз олардың әрқайсысына тән негізгі сипаттамаларын ұсынамыз:

-формальды білім беру - білім алу процесі жақсы ұйымдастырылған және иерархиялық тәртіпте реттелетін контекстте жүзеге асырылады, бұл мемлекеттік үлгідегі бланктің шығуына әкеліп соғады - бастауыш / орта кәсіптік немесе жоғары білім туралы диплом немесе орта мектептің дипломы. Бұл үдерісте, негізінен, ресми, тіркелген ұйымдар ұйымдастыратын мемлекеттік білім беру стандарттарына және мемлекеттік білім беру стандарттарына негізделген әртүрлі бағдарламалар үшін белгіленген ұзақтық бар.

-бейресми білім беру - жаңа білім алу процесі көбінесе мамандандырылған білім беру кеңістігінен тыс жерде, ал нақты мақсаттар, әдістер мен әдістер, және ең бастысы, оқытудың нәтижесі бар. Оқу немесе қоғамдық ұйымдар, түрлі клубтар мен клубтар, бөлімдер, мұғаліммен немесе жаттықтырушымен жеке-жеке жаттығу кезінде жүргізілуі мүмкін және бұл тренингтер, курстар, семинарлар, дөңгелек үстелдер, қосымша тренингті растайтын құжатты беру арқылы жүреді - қатысуға сертификат біліктілік, сертификат.

Оқыту жеке, сондай-ақ қоғамдық ұйымдар, клубтар немесе клубтар, кафедралар, мұғалімдер немесе нұсқаушылар арқылы жүзеге асырылуы мүмкін және тренингтер, курстар, семинарлар, дөңгелек үстелдер, қосымша оқуды растайтын құжат - қатысу сертификаты, біліктілік, сертификатпен бірге жүреді. Адамдардың мәдени және білім беру ортасында, яғни бір-бірімен қарым-қатынас жасау, театрларға, мұражайларға және әртүрлі мәдениет мекемелеріне бару, саяхат жасау, бұқаралық ақпарат құралдарын қарау және т.б. қоғамның жандандыруы арқылы жүзеге асырылатын, ересек адам қоғамның білім беру әлеуетінің барлық құралдарын айналдыру арқылы жүзеге асырылады олардың өзін-өзі жетілдіру құралдарында, күнделікті жұмыс, отбасылық және демалыс өмірінің нәтижесі, нақты құрылымы жоқ.

Біздің еліміздегі білім беру жүйесі келесідей:

Біріншісі - балабақшалар, балабақшалар, балаларды ерте дамыту орталықтары және гимназиялар сияқты мекемелерді қамтитын мектепке дейінгі білім беру;

Екіншісі - жалпы білім беретін мектеп, лицей, гимназия, мектепке дейінгі, негізгі және орта білім беру;

Үшіншісі - мектеп, техникалық мектептер, лицейлер, колледждер ұсынатын орта кәсіптік білім;

Төртіншісі - жоғары оқу орны болып табылады, оған университеттер, институттар мен академиялар кіреді;

Бесіншісі буын - аспирантура, докторантура және магистратура бағдарламалары арқылы жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру.

Ақпараттық үрдіс көбінесе көбейтудің, қабылдаудың, бағалаудың, қарым-қатынастың, ұстанымының және ақпаратқа деген ұстанымының және осы негізде әлеуметтік мінез-құлықтың себептерін қалыптастырудың әр түрлі ағымдарының жиынтығы ретінде бірлік. Қоғамдық сана-сезім шындықты бейнелеу үдерісі және оның нәтижесінде әлеуметтік объектіге әсер ететін рефлексия өнімі. Гнеосеологиялық аспектіде сананың құрылымдық элементтері - сезім, қабылдау, идея, түсінік (сезімтал, ерікті, ұтымды қалыптасулар). Әлеуметтік аспект - білім, пікір, наным, нормалар, рәміздер, құндылықтар. Ақпарат алмасу, әлеуметтік және қоғамдық сананың өзара әрекеттесуінің атрибуты ретінде, идеалды және керісінше материалды қамтамасыз етеді. Қоғамдық сана мен ақпараттық процестердің құрылымы. Әлеуметтік шындықтың жеткіліктілігі тұрғысынан көріну деңгейі мен режимі тұрғысынан қоғамдық сананың түрлері мен формалары: әлеуметтік идеология және әлеуметтік психология; мамандандырылған (ғылыми әлеуметтік білім) және жаппай (күнделікті) сана; экономикалық, құқықтық, философиялық, этикалық және т.б. Қоғамдық сананың тұтастығы, оның ақпарат алмасу және оны байыту, түзету, әлеуметтік жүйенің жұмыс істеуін реттейтін ақпараттық жүйе ретінде жұмыс істеуі.

Әлеуметтік бақылау - бұл іс-әрекеттің іс жүзінде қол жеткізілген нәтижелерін күтілетін нәтижелермен салыстыруға негізделген әлеуметтік тапсырысты сақтау механизмі - нормативтік немесе күштер мен санкциялар қолдану арқылы жоспарланған. Әлеуметтік бақылау әдістер мен

стратегияларды қамтиды, оның көмегімен адам өзінің әлеуметтік мінез-құлықтарын басқа адамдардың күтулерімен үйлестіреді, ал қоғам өмірінің әртүрлі салаларын бағалайды және реттейді. Кәдімгі мағынада, әлеуметтік бақылау талаптардың және үміттердің сақталуы үшін жеке тұлғаның мінез-құлқын қадағалау (тексеру) жүйесіне азайтылады.

1.Әлеуметтік бақылау институционалдық және институционалдық емес нысандарда жүргізілуі мүмкін. Әлеуметтік бақылаудың институционалдық нысаны мемлекеттік және қоғамдық ұйымдардың (органдардың, мекемелердің және бірлестіктердің) үйлесімі болып табылатын бақылау іс-шараларына мамандандырылған арнайы аппаратура арқылы жүзеге асырылады.

2.Әлеуметтік бақылаудың институционалдық емес нысаны - әртүрлі әлеуметтік жүйелерге тән өзін-өзі реттеудің ерекше түрі, бұқаралық сана тарапынан адамдардың мінез-құлқын бақылау.

Оның қызметі, ең алдымен, адамның мінез-құлқына үнемі мониторинг жүргізу және оның әлеуметтік рецепті мен үміттеріне сәйкестігін бағалаудан тұратын моральдық-психологиялық механизмдердің әрекетіне негізделеді. Адам өзін-өзі танитын, қоғамның басқа мүшелерін (ұйымдары, топтары, қауымдастықтар) байқап, үнемі өзін-өзі салыстырып, социализация процесінде белгілі бір мінез-құлық нормаларын меңгереді. Қоғам психикалық реакцияларсыз, өзара бағалаусыз өмір сүре алмайды. Адамдар әлеуметтік құндылықтарды жүзеге асыратын, әлеуметтік тәжірибе мен әлеуметтік мінез-құлық дағдыларын иеленетін өзара байланыстардың арқасында.

Институционалдық әлеуметтік бақылаудың әртүрлі түрі мемлекеттік бақылау болып табылады. Мемлекеттік бақылау түрлерінің ішінде: саяси, әкімшілік және сот.

- Саяси бақылауды жоғары биліктің өкілеттігін жүзеге асыратын органдар мен адамдар жүзеге асырады. Саяси-мемлекеттік жүйеге байланысты бұл парламент, аймақтық және жергілікті сайланған органдар. Халықтың көпшілігін, әсіресе мемлекеттік органдарда өкілеттігін алған саяси партиялар белгілі бір дәрежеде саяси бақылауды жүзеге асыра алады.

- Әкімшілік бақылауды барлық билік тармақтарының атқарушы органдары жүзеге асырады. Мұнда, әдетте, жоғары лауазымды тұлғалардың бағыныштылардың іс-әрекеттеріне бақылау жасауы жүзеге асырылады, заңдар, нормативтік актілер, басқару шешімдерінің орындалуын талдау, әкімшілік қызметтің тиімділігі мен сапасын зерделеу үшін инспекциялық және қадағалау органдары құрылады.

- Соттық бақылауды барлық соттар қоғамның қарамағында жүзеге асырады: жалпы (азаматтық), әскери, төрелік және конституциялық сот.

Дегенмен, бір мемлекеттің көптеген қоғамдық қажеттіліктерге және талаптарға жауап беруі қиын, бұл қоғамдық өмірдің сипатына әсер ететін әлеуметтік жанжалдардың өршуіне әкеледі. Бұл үшін азаматтардың мемлекеттік бақылауға қатысуын қамтамасыз ететін тиімді кері байланыс болуы қажет, оның маңызды элементі қоғамдық бақылау болып табылады. Сондықтан мемлекеттік бақылаумен қатар, бақылаудың ерекше нысаны - қоғамдық бақылау, қоғамдық жұртшылықтың, жекелеген азаматтардың,

қоғамдық ұйымдардың және қозғалыстардың қоғамдық пікірін, қоғамдық пікірді қоғамдық бақылау. Қазіргі заманғы демократиялық қоғамда қоғамдық бақылау бірінші кезекте азаматтық қоғам институттарының қызметі, оларда жеке азаматтар мен олардың қауымдастықтарының ресми және бейресми түрде қатысуы болып табылады.

Әлеуметтік бақылаудың тұрақтандырушы функциясы - оның жүзеге асырылуы адамның мінез-құлқын кейіннен болжау, сондай-ақ ең танымал және дамыған әлеуметтік институттардың жұмыс істеу мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Мұның бәрі әлеуметтік тәртіпті қамтамасыз етеді, бұл да қоршаған ортаны қауіпсіз етеді және ол адамға осындай ережелер мен ережелерді сақтауға мәжбүр етеді.

Нормативтік құқықтық актілер: [3];

Негізгі әдебиеттер: [11];

Қосымша әдебиеттер: [23,35];

Ғаламтор көзі: [63,64];

7 дәріс тақырыбы

Экономика, жаһандану және еңбек. Денсаулық және медицина.

Дәріс - 1 сағат

Дәріс жоспары

1. Еңбек нарығы мен жұмысбастылық құрылымы.
2. Халықаралық перспективадағы денсаулық сақтау.

Дәріс тезистері:

Еңбек нарығы және халықты жұмыспен қамту қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуының маңызды секторы болып табылады, ол бүкіл экономикалық жүйенің жұмыс істеуінің экономикалық және әлеуметтік нәтижелерін біріктіреді. Еңбек нарығында еңбек қозғалысы жұмыс орындарына қатысты болса, оны сатып алу және сату жүзеге асырылады, оның мәні бағаланады. Сонымен қатар, адамдардың еңбек қызметіне тартылуы жұмысшы мен оның отбасы мүшелерінің лайықты өмір сүруін қамтамасыз ете отырып, олардың жұмысқа қанағаттануы мен табысымен қатар жүруі керек.

Денсаулық сақтау жүйесінің негізгі ережелерінің бірі медицина ғылымының негізгі функциясы практикалық денсаулық сақтау қызметінің жеткілікті ғылыми негізін құру болып табылады. Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, медицинадағы ғылыми жетістіктердің тиімді және мақсатты қолданылуы халықтың денсаулығын жақсартуға, халықтың өмір сүру ұзақтығын және сапасын жоғарылатуға және елдің экономикалық дамуына ықпал ететін тиімді денсаулық сақтау жүйесін дамыту үшін маңызды, бұл өз кезегінде шешуші фактор болады әлемдік нарықта.

Еңбек нарығы - нарыққа қатысушылардың (кәсіпкерлердің, қызметкерлердің және мемлекеттің) әлеуметтік өндірістегі жұмыскерді жалдауға арналған бәсекелестік қатынастар жүйесі. Еңбек нарығы еңбек нарығы мен еңбек нарығын қамтиды.

Еңбек нарығындағы жұмыс берушілер мен қызметкерлер арасындағы қарым-қатынас жасалып, еңбек құралдарын өндіріс құралдарымен байланыстырады. Еңбек нарығындағы қызметкердің негізгі міндеті кәсіби және басқа іскерлік дағдыларды бағалауға, еңбекақы төлеудің қажетті деңгейіне және еңбек жағдайына (жұмыс уақытын қоса алғанда), беделіне және т.б. сәйкес келетін жұмысты табу болып табылады. Еңбек нарығындағы жұмыс берушінің басты міндеті - лайықты қызметкерді табу, яғни мүмкіндігінше жұмыс орнының функционалды мазмұнына сәйкес ақылға қонымды жалақы мен басқа да еңбек жағдайларына сәйкес болу. Келісімде еңбек шартын жасасу туралы келісім жасасқан қызметкер мен жұмыс беруші еңбек нарығынан кетеді. Еңбек нарығы жұмыскерлерге жұмыс берушілерге, ал жұмыс берушілерге қызметкерлермен жұмыс істейді және жұмысқа орналасу туралы шешімдерді үйлестіреді.

Халықты жұмыспен қамту - оның өмір сүру деңгейіне, кадрларды іріктеу, оқытуға, қайта даярлауға және біліктілігін арттыруға, олардың жұмысқа орналасуына, жұмыссыздарды материалдық қамтамасыз етуге байланысты шығындарына байланысты. Жұмыспен қамту адамның әлеуметтік дамуының ең маңызды аспектілерінің бірі болып табылады, ол еңбек саласындағы және еңбекке байланысты оның қажеттіліктерін қанағаттандыруға байланысты.

Жұмыспен қамту - азаматтардың жеке және әлеуметтік қажеттіліктерін қанағаттандыруға байланысты, заңға қайшы келмейтін және оларға еңбекақы төлеу (жалақы).

1. Жұмыспен қамту және жұмыспен қамтылу еркіндігін қамтамасыз ету, мәжбүрлі, міндетті еңбекке тыйым салу. Адамның таңдауы бойынша басымдық құқығы бар: әлеуметтік жұмысқа қатысу немесе қатыспау;

2. Мемлекеттің жұмысқа орналасу құқығын қамтамасыз ету, жұмыссыздықтан қорғау, жұмысқа орналасуға жәрдемдесу және Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жұмыссыздықты материалдық қамтамасыз ету үшін жағдайлар жасау.

Мемлекеттік жұмыспен қамту саясаты толығымен жұмысты тиімді және еркін таңдауды қамтамасыз етуге бағытталған:

1) еңбек өнімділігін арттыру, оның ұтқырлығын арттыру;

2) азаматтардың, жыныстардың, жастардың, әлеуметтік мәртебеге, саяси көзқарастарына, дінге көзқарасына және басқа да жағдайларға қарамастан жұмысқа еркіндік пен кәсіп пен кәсіпті еркін таңдау құқығына тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету;

3) өнімді, шығармашылық жұмысқа қабілеттілігін дамытуға жәрдемдесетін азаматтардың еңбек және кәсіпкерлік бастамаларын қолдау;

4) білім беру жүйесін еңбек нарығының талабына және оны дамыту перспективаларына сәйкес оқытуға бағдарлау;

5) жұмыс табу кезінде қиындықтарға душар болған адамдарды жұмысқа орналастыруды жеңілдету жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыру;

6) массаның алдын алу және ұзақ мерзімді жұмыссыздықты қысқарту;

7) жұмысынан айрылуы бойынша және жұмыссыздықты әлеуметтік қорғау кезінде міндетті әлеуметтік сақтандыру;

8) еңбек нарығына қатысушылардың күш-жігерін біріктіру және олардың іс-әрекеттерін жұмыспен қамтуға жәрдемдесу жөніндегі шараларды іске асыруда үйлестіру;

9) жұмыспен қамту орталықтары және жеке жұмыспен қамту агенттіктері арқылы еңбек делдалдығын ұйымдастыру;

10) шетелдік жұмыс күшін тартуға арналған нұсқама арқылы ішкі еңбек нарығын қорғау;

11) халықты жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету жөніндегі республикалық шараларды жергілікті атқарушы органдар қабылдаған шаралармен келісу;

12) халықты жұмыспен қамтуды қамтамасыз ететін шараларды әзірлеу мен іске асыру жөніндегі мемлекеттік органдардың қызметін үйлестіреді және реттейді және олардың орындалуын бақылауды жүзеге асырады;

13) халықты жұмыспен қамту мәселелерін шешудегі халықаралық ынтымақтастықты ұйымдастыру, оның ішінде Қазақстан Республикасының аумағында шетел азаматтарының және шетелдіктердің Қазақстан Республикасының азаматтарының еңбек қызметімен байланысты мәселелерді шешу;

14) мүгедектерді жұмысқа орналастыру үшін жұмыс орындарын және арнайы жұмыс орындарын құруға ынталандыру, мемлекеттік жұмыспен қамту саясатына сәйкес келетін қаржылық, салықтық және инвестициялық саясатты жүргізу.

Жұмыспен қамтылған адамдар: («Жұмыспен қамту туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 4-бабы):

1) қызметкерлер, сондай-ақ басқа ақы төленетін жұмыс (тұлғалар сайланған, тағайындалған немесе бекітілген) адамдар;

2) жеке кәсіпкерлер;

3) жеке практиктер;

4) қызметкерлерге қолданылмайтын азаматтық-құқықтық шарт бойынша қызметті жүзеге асыратын тұлғалар;

5) шаруашылық серіктестіктерінің құрылтайшылары (құрылтайшылары), акционерлік қоғамдардың акционерлері (қатысушылары), сондай-ақ өндірістік кооперативтердің мүшелері болып табылатын адамдар;

6) тәуелсіз қызметкерлер;

7) Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерінде, басқа да әскерлер мен әскери құралымдарда, құқық қорғау органдарында және арнаулы мемлекеттік органдарында қызмет етеді.

Экономикалық тұрғыдан белсенді халықты, оның ішінде жұмыссыздарды жұмыспен қамту мәртебесін анықтау маңызды. Әдетте бес мәртебені ажырата аласыз.

1. Қызметкерлер - жазбаша келісімшарт (келісім) бойынша жұмыс істейтін адамдар немесе жалдау кезінде келісілген төлемді алатын жұмыс шарттарында кәсіпорын басшылығымен ауызша келісім жасау.

2. Жеке негізде жұмыс жасау - өз қызметін дербес жүзеге асыратын, табыс әкелетін, қызметкерлерді қысқа мерзім ішінде пайдаланбайтын немесе пайдаланбайтын адамдар.

Халықтың денсаулығы әрқашан кез-келген мемлекеттің экономикалық қуатын сақтау және асыра пайдаланудың басымдықтарының бірі болып табылады. Біздің еліміздің экономикасы мен қоғамы демография және халық денсаулығын сақтау саласында бұрын-соңды болмаған көлемдегі проблемаларға тап болды.

Әлемде болып жатқан өзгерістер денсаулық сақтау жүйесіндегі жаңғырту қажеттілігін анықтайды, ол халықаралық аренада мемлекеттік бәсекеге қабілеттілік факторларының бірі болды. «Әлеуметтік денсаулық» ұғымы жалпы адамгершілік сипатқа ие, ол адам қызметінің, топтарының, тұтас алғанда қоғамның барлық деңгейлері мен салаларын қамтитын көптеген компоненттермен туындаған және оны түсінуге пәнаралық көзқарасты талап етеді, өйткені оның түсінігі адамзат ғылымдарының тұтас кешенін кезең-кезеңмен талдауға негізделген. Әлеуметтік денсаулық - қоршаған ортадағы басқа адамдармен қарым-қатынас жасау және қанағаттанушылық тудыратын жеке қарым-қатынастардың болуы. Қоғамның басқа мүшелерімен кең ауқымды әлеуметтік байланыстары бар адамдар науқастануға бейім және дені сау және бақытты сезінеді. Әлеуметтік денсаулықты әлеуметтік-философиялық талдаудың басты ерекшелігі - жеке тұлғаның психикалық және физикалық дамуының параметрлері қатар, оның әлеуметтік қасиеттерін тікелей зерттеуге шешуші орын. Әлеуметтік денсаулықты ғылыми зерттеудегі мұндай әмбебаптық және жүйелік сипат терең ғылыми талдау үшін қажетті әмбебаптығы бар әлеуметтік-философиялық көзқарасқа, анық практикалық маңызы бар маңызды, теориялық тұжырымдарды тұжырымдау қабілетін береді.

Медицина әлеуметтануы бүкіл адамға өзінің медициналық және әлеуметтік ортасы тұрғысынан қызығушылық танытқандықтан, қазіргі заманғы қоғамдағы аурудың проблемасын медициналық түсінуге және түсінуге маңызды үлес қосуы мүмкін. Жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайларда ұлттық медицина әлеуметтануына жаңа серпін беру маңыздылығы мен қажеттілігі айқын көрінеді. Өкінішке орай, дәстүрлі түрде әлеуметтану социологиясының кешігу себептері олардың қай жерде болмайтындығын (мысалы, толық емес ғылыми құзыреттілікті) байқауда, бірақ тұрақты медициналық-әлеуметтанулық зерттеулердің практикалық тиімділігінің жоқтығынан сақтайды. Мұндай көзқарастар қазір ресми медициналық баспасөзге дейін, мысалы, дәрігерлерді социологиялық теорияға емес, тәжірибелік дағдыларға үйретуге арналған сұраныс түрінде бұзады. Мұндай қондырғымен (әсіресе нарықтық шындық жағдайында) ресейлік денсаулық сақтау батыс медицинасының технологиясын тұтынушыға айналады. Медицина, денсаулық сақтау, медициналық білім және ғылым мәселелерін зерттеу барысында қалыптасқан әртүрлі тәсілдерді медициналық-әлеуметтанулық жүйелеу міндеті қиын, бірақ ғылымды дамыту үшін өте маңызды. Қазіргі заманғы ресейлік медицина, денсаулық сақтау, медицина ғылымы мен білім берудің даму перспективаларын табысты талдау үшін медициналық және әлеуметтік зерттеулердің әдістерін меңгеру, тәсілдерді білу қажет. Бұл, ең алдымен, медицина әлеуметтануының ғылыми пән ретінде өзектілігін анықтайтын аналитикалық мүмкіндіктер, себебі оның тікелей мақсаты - Ресейдегі денсаулық сақтау, медицина және денсаулық сақтау

мәселелерінің егжей-тегжейлі теориялық және эмпирикалық сипаттамаларын ұсыну, және, әрине, басқа елдердегі тарихи тәжірибе мен ұқсас жүйелермен салыстырғанда, және болашағы олардың дамуы. Біздің елімізде медицина әлеуметтануын оқытуда әлі де аз тәжірибе бар. Ресейлік медицина біліміндегі дәстүрлі білім студенттерге әлеуметтік гигиена, эпидемиология және қоғамдық денсаулық сақтау негіздерін үйретіп, түрлі мәселелер бойынша өткізілген социологиялық зерттеулер туралы материалдарды енгізеді.

Сондықтан медицина және әлеуметтік білім беру саласында жаңа оқулықтарды өткізу қажет, оларда олар біріктіріледі:

- әлемдік социологияның классикалық мұрасын құрайтын батыстық теориялар мен парадигмалар;

- ұлттық әлеуметтану ғылымының алтын қорын құрайтын кеңестік және посткеңестік кезеңдердегі үздік эмпирикалық зерттеулер мен теориялық әзірлемелер;

- қазіргі ресейлік шындықта туындайтын медициналық және әлеуметтік мәселелерді талдау және процестер мен құбылыстардың, себептер мен салдарлардың динамикасын түсіну. Сондықтан батыс еуропалық, американдық және ресейлік медицина әлеуметтануының қоғамға жасаған үлесін бағалауға тырысу керек. Осыған байланысты әлеуметтану және әлеуметтану социологиясы бойынша негізгі бағыттарды, тұжырымдамаларды, модельдерді және теорияларды, зерттеулер нәтижелерін қарау ерекше қызығушылық тудырады:

* Американдық классикалық және жаңа әлеуметтану;

* Британдық өнеркәсіптік әлеуметтану және стратификацияны зерттеу;

* Неміс классикалық және қазіргі заманғы әлеуметтану;

* Әлеуметтану және әлеуметтану тарихы.

Егер біз әртүрлі мектептердің ұғымдарын, әдістерін және жетістіктерін жақсы білсек, біздің мәселелерімізді түсінуге тезірек қол жеткізуге болады. Тіпті мүлдем басқа парадигмалардың негізінде алынған нәтижелер және медицина әлеуметтануына ықпалдастыру теориялық тұрғыдан оңай қол жеткізе алмаса да, сындарлы диалогқа ұмтылу керек. Сонымен қатар талқылау тақырыбы мен зерттеу мақсаттарына қатысты негізгі түсініктердің түбегейлі айырмашылықтарын түсіну, батыс социологиялық ойлаудың қазіргі тоталитаризмін, зерттеу дәстүрлерін өте тар ауқымда оқшаулауды, Батыста қоғам идеяларына қайшы келетін идеялар мен фактілерге төзбеушілікті ескеру маңызды. Ресейлік зерттеу дәстүрі біреудің диктатурасынан, «жалғыз шынайы» ілімнен құтылды.

Ғылымның - медицина әлеуметтануының денсаулық сақтау мен көтермелеу жүйесіне жасай алатын ең маңызды үлесі адамның денсаулық пен сырқат, медицина және денсаулық сақтауға қатысты әлеуметтік процестерге деген көзқарасын түсінуінде елеулі өзгерістер болғанда көрінеді. Медициналық-әлеуметтанулық зерттеулерді қолдану арқылы алынған жаңа факторлар ауқымды ақпараттық базаға айналдырылғандықтан, оларда медициналық социологиялық ұғымдар мен санаттар барған сайын кеңінен қолданылады. Бүгінгі күні медицина әлеуметтануы ғылымға айналуда, оның

зерттеу нәтижелері медицина зерттеушілері, әлеуметтанушылар, дәрігерлер мен науқастар, саясаткерлер мен денсаулық сақтау менеджерлері белсенді пайдаланылуда.

Нормативтік құқықтық актілер: [4];

Негізгі әдебиеттер: [8];

Қосымша әдебиеттер: [42,43];

Ғаламтор көзі: [55,58];

СЕМИНАР САБАҚТАРДЫҢ ЖОСПАРЫ.

№1 тақырып

Әлеуметтік әлемді түсінудегі әлеуметтану. Әлеуметтану теорияларына кіріспе

Семинар 2 сағат

семинар сабағының жоспары

№1 сабақ

Сұрақтары:

1. Адам және қоғам. Әлеуметтік ойлау
2. Әлеуметтік тәжірибедегі себеп қатынастары
3. Болашақтағы әлеуметтану

семинар сабағының жоспары

№2 сабақ

Сұрақтар:

1. Жеке мектептер мен бағыттарды дамыту (О. Конт, Э. Дюркгейм, Г. Спенсер)
2. Әлеуметтік қатынастар және әлеуметтік мекемелер
3. Қақтығыс теориялары

Тапсырмалары:

1. Қазіргі қоғамды түсінудегі социологияның рөлі туралы эссе дайындаңыз.
2. Әлеуметтік ойлау қолданып, қазақстандық қоғамдағы және басқа қоғамдағы үйсіз адамдардың әлеуметтік мәртебесін сипаттаңыз.
3. Үш негізгі әлеуметтанымдық көзқарас (құрылымдық функционализм, конфликт теориясы теориялары, символдық өзара іс-қимыл) тұрғысынан қоғамдағы кез-келген құбылыстың (спорт, кино, отбасылық) дерексіз негіздемесі.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыным

Кітапханалық әдебиеттерді және электрондық ресурстардың материалдарын қолданыңыз.

Нормативтік құқықтық актілер: [1];

Негізгі әдебиеттер: [1,2];

Қосымша әдебиеттер: [14,16,19,26];

Ғаламтор көзі: [54,70];

№2 тақырып
Әлеуметтік құрылым, Әлеуметтанулық зерттеулер. Халық,
урбанизация және қоғамдық қозғалыстар

Семинар 2 сағат

семинар сабағының жоспары
№1 сабақ

Сұрақтары:

1. Ашық және жабық қоғам
2. Ақпарат жинау әдістері
3. Ауылдағы өмір.

семинар сабағының жоспары
№2 сабақ

Сұрақтары:

1. Әлеуметтік зерттеулерді жобалау
2. Әлеуметтік ұтқырлық
3. Әлеуметтік қозғалыстардың өмірлік циклі

Тапсырмалары:

1. Әлеуметтану зерттеулердің негізгі кезеңдерін сипаттаңыз.
- 2.«Әлеуметтік теңсіздік көрсеткіштері» тақырыбында топтық жобаны дайындау (3-4 топқа бөліп) мысалдар келтіріңіз, (Бринкерхоф Д., Уэйтс Р., Ортега С. Әлеуметтану негіздері, Гидденс Э.).
3. Социологиялық зерттеулер бағдарламасын құрастыру. Таңдау тақырыбы. (орындау алгоритмі: зерттеу сұрағын, гипотезаны анықтау, тұжырымдамаларды іске асыру, үлгіні есептеу).

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыным

Кітапханалық әдебиеттерді және электрондық ресурстардың материалдарын қолданыңыз.

Негізгі әдебиеттер: [4,7];

Қосымша әдебиеттер: [21,22,24];

Ғаламтор көзі: [60,62];

№3 тақырып
Әлеуметтену және бірегейлік. Отбасы және қазіргі заман.

Семинар 2 сағат

Семинар жоспары
№1 сабақ

Сұрақтары:

1. Әлеуметтік және жеке сәйкестік. Рөлдер мен мәртебелер
2. Отбасылық типология. Неке және туыстық
3. Отбасылық қатынастарды өзгерту

Семинар жоспары №2 сабақ

Сұрақтары:

1. Неке мен отбасының балама түрлері
2. Отбасылық және отбасылық қатынастарды салыстырмалы зерттеу
3. Гендерлік әлеуметтену. Гендерлік тәртіп

Тапсырмалары:

1. Қалалық және ауылдық қоғамда баланы әлеуметтендіру үдерісіне отбасының әлеуметтік мәртебесінің әсері туралы презентация дайындау (Бринкерхоф Д., Уэйтс Р., Ортега С. Әлеуметтану негіздері, Гидденс Э. Социология)
2. Отбасында гендерлік рөлдерді талқылаңыз.
3. Отбасының рөлі өмірдің әртүрлі сатыларында қалай өзгеретінін салыстыру және салыстыру. Отбасыларыңыздың мысалдарымен көрсету.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыным

Кітапханалық әдебиеттерді және электрондық ресурстардың материалдарын қолданыңыз.

Негізгі әдебиеттер: [12,13];

Қосымша әдебиеттер: [15,18,33,34];

Ғаламтор көзі: [57,61,66];

№4 тақырып

Девияция, қылмыстық және әлеуметтік бақылау.

Семинар 2 сағат

Семинар жоспары №1 сабақ

Сұрақтары:

1. Жастар ауытқулары әлеуметтік процесс ретінде: аймақтық аспект
2. Қылмыс пен қылмыстылықтың әлеуметтанымдық құрылымдары.
3. Интернеттегі қылмыс пен қасірет

Семинар жоспары №2 сабақ

Сұрақтары:

1. Нашақорлық пен есірткіні теріс пайдалану жасөспірімдер арасында девиантты мінез-құлық көрінісі ретінде және қазіргі кезеңдегі жастар
2. Қылмыс - адамның өміріндегі ауытқуының факторы
3. Аномия және қоғам

Тапсырмалары:

1. Сараптамалық шолу. Э. Дюркгеймнің «Девияция әрбір қоғамның қалыпты құрамдас бөлігі» деген тұжырымына қатысты өз пікіріңізді білдіріңіз.

2. Г.Тардтың еліктеу теориясы мен Эдвин Г. Сазерландтың дифференциалдық ассоциация теориясының негізгі идеяларын түсіндіріңіз. "Әлеуметтік орта адамның девиантты мінез-құлқының қалыптасуына әсер етеді" деген тұжырыммен келісесіз бе?

3. Дж. Ритцердің еңбектерін қолдана отырып, суицидтың негізгі түрлерін айтып беріңіз және талдаңыз

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыным

Кітапханалық әдебиеттерді және электрондық ресурстардың материалдарын қолданыңыз.

Нормативтік құқықтық актілер: [7,8,9];

Негізгі әдебиеттер: [3,5];

Қосымша әдебиеттер: [20,36,38,39,40];

Ғаламтор көзі: [56];

№5 тақырып

Этнос және ұлт әлеуметтануы. Дін, мәдениет және қоғам.

Семинар 2 сағат

Семинар жоспары

№1 сабақ

Сұрақтары:

1. Қазақстан халқы Ассамблеясы
2. Дін және әлеуметтік теңсіздік
3. Құндылықтар, дәстүрлер мен салт-дәстүрлер

Семинар жоспары

№2 сабақ

Сұрақтары:

1. Қоғамды этно-социологиялық зерттеу
2. Ұлттық сәйкестікті сақтау
3. Дін және әлеуметтік теңсіздік

Тапсырмалары:

1. Мәдениет элементтерін таңдай және сипаттаңыз - тіл, құндылықтар, нормалар, дәстүрлер.
2. Діннің әлеуметтік мекеме ретінде функцияларын анықтау. Қоғам мен дін арасындағы қайшылықтар туралы талқылаңыз (Бринкерхоф Д., Уэйтс Р., Ортега С. Әлеуметтану негіздері, Гидденс Э. Социология).
3. «Этнос», «адамдар», «ұлт», «этникалық топ» ұғымдарын байланыстырыңыз.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыным

Кітапханалық әдебиеттерді және электрондық ресурстардың материалдарын қолданыңыз.

Нормативтік құқықтық актілер: [2];

Негізгі әдебиеттер: [9,10];

Қосымша әдебиеттер: [37,41];

Ғаламтор көзі: [68,69];

№6 тақырып

Масс-медиа, технологиялар және қоғам.

Семинар 1 сағат

Семинар жоспары №1

Сұрақтары:

1. Әлеуметтік мекеме ретінде тәрбиелеу
2. Білім: әлеуметтік сынып, гендерлік және этникалық айырмашылықтар
3. Қоғамдық жүйелердегі бұқаралық ақпарат және бұқаралық коммуникация

Тапсырмалары:

1. Қазақстандағы тегін білім берудің артықшылықтарын анықтау және шектеу үшін кестені салыстыру. Топтық презентация (4 адамнан аспайды).
2. Заманауи ақпараттық технологиялар адамның күнделікті өміріне қалай әсер ететіндігі туралы масс-медиа және бұқаралық коммуникациялар туралы эссе жазыңыз.

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыным

Кітапханалық әдебиеттерді және электрондық ресурстардың материалдарын қолданыңыз.

Нормативтік құқықтық актілер: [3];

Негізгі әдебиеттер: [11];

Қосымша әдебиеттер: [23,35];

Ғаламтор көзі: [63,64];

№7 тақырып

Экономика, жаһандану және еңбек.

Денсаулық және медицина.

Семинар 2 сағат

Семинар жоспары

№1 сабақ

Сұрақтары:

1. Жаһандық қоғамдағы еңбек рөлінің өзгеруі
2. Қазақстан әлемдік әлеуметтік-экономикалық жүйеде
3. Денсаулықты және медицинада әлеуметтанулық көзқарас

Семинар жоспары №2 сабақ

Сұрақтары:

1. Әлеуметтік маңызды сырқаттар
2. Прагматизм және жоспарлау
3. Денсаулық сақтау жүйесінің қол жетімділігі

Тапсырмалары:

1. Қазіргі экономикалық жүйелердің ерекшеліктерін - капитализм, әлеуметтік, аралас экономика, саяси экономика (Бринкерхоф Д., Уэйтс Р., Ортега С. Әлеуметтану негіздері, Гидденс Э. Әлеуметтану) ерекшеліктерін талдау.
2. «Қазіргі Қазақстан қоғамының дамуындағы прагматизм» эссе дайындаңыз.
3. Гендерлік, әлеуметтік топ, жыныс, этникалық топ, жас санаты ретінде денсаулық пен аурудың әлеуметтік сипаттамаларын бағалаудың маңыздылығын көрсетіңіз
4. Дәрігерлер мен медбикелердің әлеуметтік мәртебесін және әлеуметтік мәртебесін талқылаңыз (Бринкерхоф Д., Уэйтс Р., Ортега С. Әлеуметтану негіздері, Гидденс Э. Әлеуметтану).

Тапсырмаларды орындау бойынша әдістемелік ұсыным

Кітапханалық әдебиеттерді және электрондық ресурстардың материалдарын қолданыңыз.

Нормативтік құқықтық актілер: [4];

Негізгі әдебиеттер: [8];

Қосымша әдебиеттер: [42,43];

Ғаламтор көзі: [55,58];

ОҚЫТУШЫНЫҢ ЖЕТЕКШІЛІГІМЕН КУРСАНТТАРДЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРЫ

КОӨЖ өткізудің негізгі формасы дискурсивті практикум болып табылады. Оны өткізу барысында мәселелік-ізденіс тәсілі, тұжырымдамалық ұстанымдардың дәлелі, хабарламалар және баяндамалар түріндегі теориялық тұжырымдарды, сонымен қатар рефераттық шолуларды қорғау қолданылады.

Пәнді оқыту процесінде курсанттарға қойылатын негізгі талаптар оқытылатын курстың мақсаты мен міндетінен келіп шығады. Курсант оқытушымен бірігіп, белсене жұмыс жасауы үшін пәнді оқуға деген қызығушылығы, топты оқуға жұмылдыру, бірігіп оқу барысында субъект тұрғысында белсенділік пен жауаптылық танытуы тиіс. Барлық тапсырмалар бекітілген мерзімде орындалуы тиіс. Сабақта курсант дайындалып, оқытушы берген тапсырмаларды түсінуге және бұл жұмысқа шығармашылық тұрғыда келуі тиіс.

КОӨЖ арналған әдістемелік ұсыным:

1. Алдын ала пән бойынша дәріс жоспарымен, материалдың мазмұнымен және пән бойынша оқу әдістемелік кешенмен танысып шығыңыз.
2. Барлық семинар сұрақтарын терең игеріңіз және барлық сұрақтардың ішінде бір сұрақты алып, қосымша көздерді пайдаланып терең зерттеңіз.
3. Өзіңізге қызықты тақырып бойынша творчестволық баяндама дайындау жөнінде, оқытушыға ұсыныспен шығыңыз.
4. Сабаққа дайындалу барысында интернет ресурстарын пайдаланыңыз. Бірақта, интернет көздерінентдайын рефераттар мен бақылау жұмыстарын жүктемеңіз. Өйткені, оқытушы мәліметтеріңіздің ұқсастығын дәл анықтайды.
5. Пәнді игеру барысында, өзіңізге жаңа терминдердің сөздігін толықтырыңыз.
6. Рефераттар дайындау барысында ойларыңыздың дұрыс дәлелдігіне сүйеніп, рефератты дұрыс рәсімдеуге көңіл аударыңыз.
7. Логикалық әдістемелік тәсілдердің алуантүрлігіне, кейде қарама-қарсы кереғар басқа тұжырымдарға қарамастан өз ұстанымыңызды логикалық дәлелдеуге көңіл аударыңыз.
8. Сабаққа қатысу мен дайындалу барысында талдау, сараптау және синтездеу әдісін, салыстыру, абстракциялау, дедукция және индукция, интроспекция және ретроспекция әдістерін қолдану қажет.
9. Сабаққа дайындалу барысында оқу әдебиеттерін және анықтамаларды пайдаланыңыз.
10. Материалды толық ашып жеткізуде анықтық, логикалық негіздемесіне көңіл аударыңыз.

№1 тақырып

Әлеуметтік әлемді түсінудегі әлеуметтану.

Әлеуметтану теорияларына кіріспе.

КОӨЖ- 2 сағат

№1 сабақ

Тапсырма:

1. Қазіргі әлеуметтану: негізгі ұғымдар
2. Себеп-қатынас қатынастарының түрлері
3. Социологиялық ойлау

№2 сабақ

Тапсырма:

1. Қазіргі заманғы әлеуметтанудың негізгі мектептері мен бағыттары
2. Әлеуметтік мекемелердің түрлері
3. Жанжалдың жалпы теориясы

КОӨЖ- өткізу нысаны (түрі): ауызша түрде өткізу.

Нормативтік құқықтық актілер: [1];

Негізгі әдебиеттер: [1,2];
Қосымша әдебиеттер: [12,13,16];
Ғаламтор көзі: [54,70];

№2 тақырып

Әлеуметтік құрылым, Әлеуметтанулық зерттеулер. Халық, урбанизация және қоғамдық қозғалыстар.

КОӨЖ -2 сағат

№1 сабақ

Тапсырма:

1. Стратификация түрлі топтар арасында құрылымдық теңсіздік ретінде
2. Ақпарат жинау әдістері және талдау құралдары
2. Урбанизация деңгейлері мен бағалары, кезеңдері және келешегі

№2 сабақ

Тапсырма:

- 1 Әлеуметтанымдық зерттеулердің түрлері
2. Қоғамдық ұтқырлық тұжырымдамасы және түрлері
3. Өнімнің қызмет ету мерзімі

КОӨЖ өткізу нысаны (түрі): ауызша түрде өткізу.

Негізгі әдебиеттер: [4,7];
Қосымша әдебиеттер: [21,22,24];
Ғаламтор көзі: [45];

№3 тақырып

Әлеуметтену және бірегейлік. Отбасы және қазіргі заман

КОӨЖ -2 сағат

№1 сабақ

Симуляциялық тапсырманы орындаңыз:

1. Тұлға құрылымы
2. Отбасы қатынастары туралы: дәстүрлер мен қазіргі заман
3. Отбасының әлеуметтік сипаттамалары

№2 сабақ

Симуляциялық тапсырманы орындаңыз:

1. Жеке тұлғаның мінез-құлқы
2. Отбасылық қақтығыстарды шешу жолдары

Тапсырма:

1. Түрік отбасы: дәстүр және қазіргі заман (Қырғызстан, Өзбекстан, Әзірбайжан, Түрікменстан, Түркия)
2. Қоғам, мектеп, отбасы: дәстүрлер мен қазіргі заман

КОӨЖ өткізу нысаны (түрі): жазбаша түрде өткізу.

Негізгі әдебиеттер: [12,13];

Қосымша әдебиеттер: [15,18,33,34];

Ғаламтор көзі: [57,61,66];

№4 тақырып

Девиация, қылмыстық және әлеуметтік бақылау

КОӨЖ -3 сағат

№1 сабақ

Симуляциялық тапсырманы орындаңыз:

1. Девиантты мінездің себептері мен белгілері
2. Ауытқу, оның түрлері мен құрылымы

3. Девиантты мінез-құлық психологиясы

№2 сабақ

Симуляциялық тапсырманы орындаңыз:

1. Қылмыс: оны зерттеуге арналған әртүрлі тәсілдер
2. Девизия және кәсіби саласындағы қақтығыстар
3. Ауытқу және қылмыс

№3 сабақ

Симуляциялық тапсырманы орындаңыз:

- :
1. Балалар мен жасөспірімдердің девианттық мінез-құлқын бейнелейді
 2. Девиантты мінез-құлық түрлері

КОӨЖ өткізу нысаны (түрі): ауызша түрде өткізу.

Нормативтік құқықтық актілер: [7,8,9];

Негізгі әдебиеттер: [3,5];

Қосымша әдебиеттер: [20,36,38,39,40];

Ғаламтор көзі: [56];

№5 тақырып

Этнос және ұлт әлеуметтануы. Дін, мәдениет және қоғам

КОӨЖ 2 сағат

№1 сабақ

Тапсырма:

1. Мәдениет әлеуметтануы. Мәдени әртүрлілік
2. Қоғамдық сананы, ұлттық кодексті, менталитетті және дүниетанымды жаңғырту
3. Ұлттық сәйкестік және мәдениет

№2 сабақ

Тапсырма:

1. Этникалық және этносаралық қатынастар
2. Мәдениет элементтері

КОӨЖ өткізу нысаны (түрі): ауызша және жазбаша түрде өткізу.

Нормативтік құқықтық актілер: [2];

Негізгі әдебиеттер: [9,10];

Қосымша әдебиеттер: [37,41];

Ғаламтор көзі: [68,69];

№6 тақырып

Масс-медиа, технологиялар және қоғам

КОӨЖ- 2 сағат

№1 сабақ

Тапсырма:

1. Білім беру мекемелерінің жүйесі
2. Білім алуға, мәдени капиталға және теңсіздікке қол жеткізу.
2. Бұқаралық ақпарат құралдары және технология әлеуметтік мәселе және объект ретінде

№2 сабақ

Тапсырма:

1. Әлеуметтік өзгерісті зерделеу
2. Әлеуметтік өзгерістердің негізгі компоненттері

КОӨЖ өткізу нысаны (түрі): ауызша түрде.

Нормативтік құқықтық актілер: [3];

Негізгі әдебиеттер: [11];

Қосымша әдебиеттер: [23,35];

Ғаламтор көзі: [63,64];

№7 тақырып

Экономика, жаһандану және еңбек. Денсаулық және медицина

КОӨЖ 2 сағат

№1 сабақ

Тапсырма:

1. Жаһандану және халықаралық бәсекеге қабілеттілік контекстіндегі еңбек нарығы
2. Еңбекті қорғау

№2 сабақ

Тапсырма:

1. Денсаулық факторлары
2. Қоғамдық денсаулық сақтаудың өлшемдері

КОӨЖ өткізу нысаны (түрі): ауызша түрде.

Нормативтік құқықтық актілер: [4];

Негізгі әдебиеттер: [8];

Қосымша әдебиеттер: [42,43];

Ғаламтор көзі: [55,58];

КУРСАНТТАРДЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРЫ.

№1 тақырып

Әлеуметтік әлемді түсінудегі әлеуметтану. Әлеуметтану теорияларына кіріспе.

КӨЖ 3 сағат

Тапсырма

Адамның және қоғамның басқа ғылымдары арасында маңызды орынды әлеуметтану - адамның қоғамдық өмірі мен әлеуметтік өзара әрекеттестігі. Қоғамның проблемалары неғұрлым күрделі болса, олардың шешімінде адам мен қоғам туралы білім көп болады. Әлеуметтану - бұл күрделі әлеуметтік жүйелер мен үдерістерді, жалпы қоғамды сақтау мәселесін түсінудің тәсілі. Әлеуметтік білім адамдық өлшемдегі кез-келген құбылыстарды қарастыруға, оның әлеуметтік тетіктерін және әлеуметтік салдарын көруге мүмкіндік береді.

Әдістемелік ұсыныстар:

- әлеуметтанудың пайда болуын, оның дамуының негізгі кезеңдерін зерттеу.
- түрлі әлеуметтік құбылыстардың себептері мен жағдайларын, мәнін, шешімдерін талдау.

Нормативтік құқықтық актілер: [1];

Негізгі әдебиеттер: 1,2];

Қосымша әдебиеттер: [14,16,19,26];

Ғаламтор көзі: [54,70];

2 тақырып

Әлеуметтік құрылым, Әлеуметтанулық зерттеулер. Халық, урбанизация және қоғамдық қозғалыстар

КӨЖ 3 сағат

Тапсырма

1. Әлеуметтік зерттеулер
2. Қоғамның әлеуметтік құрылымы және стратификациясы
3. Әлеуметтік және сәйкестік

Әдістемелік нұсқаулар:

- теориялық секцияны, зерттелетін сұрақтың теориясының даму үрдістерін, тақырыптарды, әдістерді және зерттеу әдістерін зерттеу.
- тест тапсырмаларын шешу.

Негізгі әдебиеттер: [4,7];

Қосымша әдебиеттер: [21,22,24];

Ғаламтор көзі: [59,60,62];

№3 тақырып

Әлеуметтену және бірегейлік. Отбасы және қазіргі заман

КӨЖ 4 сағат

Тапсырма

1. Әлеуметтену және бітім. Отбасы және қазіргі заман
2. Келесі тақырыптарға реферат әзірлеу
3. Қазіргі отбасылық құндылықтар
4. Тұлғаның әлеуметтенуі және оның даму кезеңдері

Әдістемелік нұсқаулар:

- дерексіз жұмыстарды дайындауда әдеби, мерзімді, реттеуші және басқа материалдарды алу
- жинақталған ақпаратты пайдалануда шығармашылық көзқарастарды іске асыру, көздерде көрсетілген ақпаратты және деректерді сыни бағалау

Негізгі әдебиеттер: [12,13];

Қосымша әдебиеттер: [15,18,33,34];

Ғаламтор көзі: [57,61,66];

№4 тақырып

Девиация, қылмыстық және әлеуметтік бақылау

КӨЖ 4 сағат

Тапсырма

1. Девиантты мінез
2. Ауытқудың табиғаты мен әлеуметтік сипаттамалары
3. Ауытқуларды реттеу механизмі ретінде әлеуметтік бақылау
4. Девиантты мінез-құлықтың жіктелуі.

Әдістемелік нұсқаулар:

- әдебиетпен танысу.
- жауаптардың мазмұнын өмірбаяндар, дүниетанымдық шолулар және жетістіктер туралы мәліметтерден құрастырыңыз.

Нормативтік құқықтық актілер: [7,8,9];

Негізгі әдебиеттер: [3,5];

Қосымша әдебиеттер: [20,36,38,40];

Ғаламтор көзі: [56];

№5 тақырып

Этнос және ұлт әлеуметтануы. Дін, мәдениет және қоғам

КӨЖ 4 сағат

Тапсырма

1. Этностық: әлеуметтік сипаты мен болуы
2. Қоғамның дамуындағы дін мен мәдениеттің рөлі
3. Дін, мәдениет және қоғам

4. Ұлт әлеуметтану

Әдістемелік нұсқаулар:

- оқулықтар мен оқу құралдарының тиісті бөлімдерін көрсетіңіз
- шығарылым нөмірі 2.3-де эссе жазыңыз

Нормативтік құқықтық актілер: [2];

Негізгі әдебиеттер: [9,1];

Қосымша әдебиеттер: [37,41];

Ғаламтор көзі: [68,69];

№6 тақырып

Білім және Масс-медиа, технологиялар және қоғам

ӨЖ 3 сағат

Тапсырма

1. Мемлекеттік білім беру және әлеуметтік қатынастар
2. Әлеуметтік психология және білім беру
3. Қоғамдық құндылық ретінде тәрбиелеу

Әдістемелік нұсқаулар:

- білім беру мен технология саласындағы нормативтік-құқықтық актілерді оқып шығыңыз
- реферат материалын дайындау

Нормативтік құқықтық актілер: [3];

Негізгі әдебиеттер: [11];

Қосымша әдебиеттер: [23,35];

Ғаламтор көзі: [63,64];

7 тақырып

Экономика, жаһандану және еңбек. Денсаулық және медицина

КӨЖ 4 сағат

Тапсырма

1. Әлемдік экономиканың жаһандану жағдайындағы еңбек нарығы.
2. Еңбек нарығының виртуализациясы
3. Әлеуметтік медицина дамуының негізгі бағыттары
4. Әлеуметтік денсаулық жағдайы

Әдістемелік нұсқаулар:

- әлеуметтік медианы дамыту бойынша ұсыныстар әзірлеу (жазбаша түрде)
- еңбек нарығының жағдайын талдау.

Нормативтік құқықтық актілер: [4];

Негізгі әдебиеттер: [8];

Қосымша әдебиеттер: [42,43];

Ғаламтор көзі: [55,58];

КУРСТЫҚ ЖӘНЕ БАҚЫЛАУ ЖҰМЫСТАРДЫ, РЕФЕРАТТАРДЫ РӘСІМДЕУ, ОРЫНДАУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛЫҚ

Рефератты жазуға арналған әдістемелік нұсқаулық

Курсанттардың орындауға міндетті өздік жұмыстарының бірі, берілген тақырып бойынша реферат жазу.

Курсанттар өздігінен бір оқу айналымында «Әлеуметтану» пәні бойынша реферат дайындап, оны қорғауға міндетті. Реферат тақырыбы семестрдің алғашқы аптасында беріледі.

Рефераттың мақсаты бойынша курсант «Әлеуметтану» пәні бойынша берілген тақырыптың жүйелілігін, өзектілігін, маңыздылығын аша отырып, өз бетінше теориялық мәселелерді көтеріп, оларға талдау жасап, еркін баяндап, қорытынды жасай алуы қажет.

Оқытудың бұл түрінің ерекшелігі мен құндылығы – мұндай оқу түрі арқылы курсант осы уақытқа дейін жинаған білімін бір жүйеге келтіре отырып, осы және өзге де мәселелерді логикалық тұрғыдан және сыни тұрғыдан зерттеуге мүмкіндік алады.

Реферат жазу жаңа мәліметтер алуға шектеу қоймайды, керісінше, жаңа білім жинауға және ғылыми-зерттеу жұмыстарының алға жылжуына әсер етеді.

Реферат жазуға қатысты жалпы сұрақтар

Рефераттың тақырыбы курсантқа жеке тапсырма ретінде немесе ұсынылған тақырыптар бойынша оқытушымен келісіп беріледі.

Дегенмен, мұқият құрастырылған тақырыптарды оқыту барысындағы көптеген және барлық мәселелерді қамти алмайды. Реферат тақырыбын курсанттың өзіне де таңдауға шек қойылмайды. Тақырыптың маңызды және ауқымды болуын, мақсатты қаралуын, қисынға келтіре отырып зерттелуін курсантқа үйретіп, көмектесу оқытушының міндеті болып табылады.

Бір тақырыпты бірнеше курсанттарға қайталап беруге тиым салынады.

Рефератты семинар сабағында қорғаған дұрыс. Семинар сабағын талқылау және пікірталас сабақ ретінде өткізу қажет.

Рефератты жазуға мынадай талаптар қойылады:

1.Көрнекілігі бойынша:

Титул парағы, жұмыс жоспары және пайдаланылған әдебиеттері бар реферат қана қорғауға жіберіледі. Рефераттың барлық беттері нөмірленген болуы қажет.

2.Мазмұны бойынша:

Рефератта тақырыптың маңыздылығы, мақсаты және шешімдерді шешу жолдары, шешуге тиіс және шешілген сұрақтардың анализі, күрделі мәселелердің жауаптары міндетті түрде қамтылуы тиіс.

Рефератты жазып аяқтағаннан соң, курсант өз жұмысын сабақ кезінде қорғайды. Қорғалған рефератты міндетті түрде мұрағатқа өткізілуі үшін кафедраға тапсыруы қажет.

Төмен баға алған жағдайда, реферат қайтадан өңдеуге жіберіледі немесе жаңа тақырып беріледі.

Рефераттың мазмұны және құрылымы

«Әлеуметтану» пәні бойынша реферат қолмен немесе машинада басылған, көлемі 10-12 бет қалыпты мөлшерде болуы қажет.

Рефераттың мынадай құрылымдары ұсынылады:

Кіріспе - 1-2 бет

Кіріспеде курсант тақырыбының мақсатын, маңыздылығын және нақты деректермен айқындап алуы қажет.

1 бөлім – 5-6 бет

Бірінші бөлім кіріспенің жалғасы болып табылады. Бұл бөлімде тақырыптың қысқаша тарихы баяндалады және сұрақтардың жалпы болмысы автордың ой-пікірімен ұштасып қарастырылады.

2 бөлім – 5-6 бет

Екінші бөлімде жинақталған материалдар бойынша тақырыптың мазмұнына талдау жасалады. Сондықтан да рефератта мәселенің күрделілігі нақты көрсетілуі тиіс. Егер курсант тақырыбын өзінің мамандығымен байланыстыра отырып жазса, рефераты әсерлі болады.

Қорытынды – 2 бет

Қорытынды бөлімде автор өзі жинақтаған материалға тұжырым жасайды. Және де осы тақырыптың келешектегі даму жолдары көрсетіледі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

Пайдаланылған әдебиеттер тізіміне соңғы жылдары шыққан маңызды, оқу және анықтағыш әдебиеттер кіреді. Сонымен қатар ғылыми монографиялар да жатады. Реферат жазуға қолданылған әдебиеттер ғылыми еңбектерге, баспаларға сәйкес келуі тиіс.

Рефератты тексеру кезінде, тақырыптың толық және терең, жүйелі ашылуына аса назар аудару қажет.

Мәтінді теріс пайдаланып, асыра баяндаудың қажеті жоқ.

Эссе жазуға арналған әдістемелік нұсқаулық

Семестр барысында әрбір курсант эссе жазып өткізуі керек. Эсседе курсант белгілі бір мәселе бойынша өз ойын жазады. Эссені семестрдің 10-шы аптасында өткізеді. Эссе 2-3 беттен тұрады. Эссе шығармашылық жұмыс болғандықтан, біреудің жазған жұмысын ұрлауға, көшіруге рұқсат етілмейді.

Эссе жазуға мынадай талаптар қойылады:

Көрнекілігі бойынша:

Титул парағы, пайдаланылған әдебиеттер (қажет болған жағдайда) эсседе міндетті түрде болуы қажет. Барлық беттері жоғарыдан ортасында нөмірленуі керек.

Мазмұны бойынша:

Эсседе міндетті түрде тақырып бойынша мәселелер қарастырылып, талдау жасалуы қажет.

Жобаның тұсаукесері мен әзірлеуіне әдістемелік сипаттама

«Әлеуметтану» пәні бойынша курсант бір оқу кезеңі бойынша презентация жасап, оны семестр аяқталғанға дейін ұсынып, қорғап шығуы қажет.

Презентация дайындау «Әлеуметтану» пәні бойынша білім алып жатқан курсанттың білімін шыңдап, өз бетінше талдау жасап, баяндама жасауына негіз болады.

Жоба жасау – курсанттан гуманитарлық ғылымдар бойынша анықтамалық және ғылыми материалдарды оқып, жинауды, орнықты мәлімет алуды, өздігінен қабілетін жетілдіріп, білімін кеңейтуді талап етеді.

Курсанттар белгілі бір зерттеу нысаны бойынша тақырып алып, сол бойынша жоба ұсынады. Тақырыптарды қайталауға рұқсат етілмейді.

Жобаның құрылымы:

Тақырыпты дәлелдеу

Тақырыптың негізгі мәселесі мен түйінді мәселесін көрсету

Негізгі дерекөздеріне қысқаша шолу

Сандар мен дәлелдер

Қазіргі қалпы мен үрдістері

Шешілу жолдары, ұсыныстар мен сипаттамалары

Жобаның талаптары:

Жоба ұзақтылығы 10 минут болуы қажет

Power Point бағдарламасы арқылы дайындалуы қажет

Бағалау өлшемі:

Мазмұнының жүйелілігі

Нақты дәлелдері мен аргументтері

Қисындылығы

Жаңашылдығы

Өзектілігі

Іс жүзіндегі маңыздылығы.

2.10. ПӘНДІ ОҚЫТУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМ.

Курсанттың негізгі міндеті дәріс және семинар сабақтарына дайындық болып табылады. Тақырыптың негізгі сұрақтары семинар сабақтарында қарастырылады. Семинар сабақтарының тақырыптық бағдарламасы, негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі, әдістемелік кеңестер сұрақтар бойынша мәліметтерді қалай және қайдан табуға болатындығын сипаттайды. Семинар сабақтарының тақырыптары бойынша берілген әдістемелік кеңестрді қарастырып, тақырыптық бағдарламаға сәйкес семинар сабақтарының сұрақтарын дайындау қажет. Әр сұрақты дайындау барысында оның қысқаша мазмұны мен тезисі Курсанттың жұмыс дәптеріне жазылады. Дайындалып болған соң, өз білімінді өзің тексеруге бағытталған сұрақтар арқылы білімді тексеру қажет. Өзіндік жұмыс барысында қиындық туғызатын сауалдарды жеке дәптерге жазып, оларды оқытушылардан сұрау керек.

Курсант өзіндік жұмысының тапсырмалары дәріс сабағына дейін орындалу керек. Дәріс барысында берілген білім кеңейтілуге тиісті.

Семинар сабағында қарастырылатын сауалдар жиынтығы тақырыптың толық мазмұнын қамти алмайды. Осыған байланысты тақырып мазмұнын толық ашуға бағытталған қосымша сұрақтар мен тапсырмалар КӨЖ-де белгіленген.

2.11. КУРСТЫҚ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕЛІК ЖҰМЫСТАРДЫ ОРЫНДАУ БОЙЫНША НҮСҚАУЛЫҚ ПЕН ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМ.

жұмыстық оқу жоспарында қарастырылмаған.

2.12. ӨЗІНДІК БАҚЫЛАУҒА АРНАЛҒАН ТЕСТ ТАПСЫРМАЛАРЫ

1. Кімді әлеуметтанудың негізін қалаушы деп санауға болады?

A) М. Вебер

B) Платон

B) О. Конт

D) Аристотель

2. Әлеуметтанудың анықтамасы неде?

A) Әлеуметтану - қоғамның ғылымы

B) Әлеуметтану адамдардың мінез-құлқын зерттейді.

C) Әлеуметтану - әлеуметтік қоғамдастықтардың пайда болуы, дамуы мен жұмыс істеуі және әлеуметтік процестер, әлеуметтік қарым-қатынастар, осы қоғамдастықтар арасындағы қарым-қатынастар мен өзара әрекеттесу механизмдері, қоғам мен адам арасындағы қарым-қатынас.

3. Әлеуметтік мәртебе ...

A) Әлеуметтік жүйеде белгілі бір орынды иеленетін адам жүзеге асыратын әрекеттер жиынтығы

B) әлеуметтік кеңістікте белгілі бір ұстаным.

C) жеке тұлғаның әлеуметтік өзара іс-қимылдың белгілі бір процесіне реттелетін қатысуы

D) өзара байланысты және өзара әрекеттесетін әлеуметтік топтардың, әлеуметтік институттардың және олардың арасындағы қарым-қатынастардың жиынтығы

4. Девиантты мінез дегеніміз не?

A) Қоғамда қабылданған нормалар мен құндылықтардан ауытқу

B) Басқа адамдардың іс-әрекеттеріне бағдарланған мінез-құлық.

C) Топтағы көшбасшыны сипаттайтын мінез-құлық

D) Әлеуметтік өзгерістерге бағытталған мінез-құлық.

5. Саяси институттардың анықтамасын беріңіз

A) саяси билік жүргізу процесінде қатынастар, қатысушылар басым болып табылады және бағынады

B) Бұл саяси биліктің жұмыс істеуіне байланысты мемлекет, саяси партиялар, қоғамдық және саяси ұйымдар мен қозғалыстар

C) мемлекеттік билікті жаулап алу, ұстап қалу және пайдалану мәселесі бойынша жеке және мемлекет арасындағы сыныптар, ұлттар мен әлеуметтік топтар арасындағы қарым-қатынасты реттейтін

D) білім, бағалау және сезім, идеялар, теория, құндылықтар, көзқарастар, сенімдер, саяси субъектілердің өкілдігі

6. Ішкі саясатқа не жатпайды?

A) жергілікті және аймақтық

B) әлеуметтік және ұлттық

C) экономикалық

D) мәдениет

7 Қандай билік жоқ

A) әскери және рухани

B) отбасы және мемлекет

C) экономикалық және саяси

D) жұртшылық

8. Іс-тәжірибеде эмпирикалық тексерілетін индикаторлар, индекстер және таразылар жүйесінде тұжырымдарды аудару:

A) Тұжырымдардың теориялық түсіндірмесі

B) түсініктерді эмпирикалық түсіндіру.

C) тұжырымдамаларды іске асыру

D) эмпирикалық деректерді талдау және интерпретациялау

9. Алғашқы әлеуметтендіру агенттері кім деп атауға болмайды?

A) отбасы

B) Мектеп

C) мұғалімдер

D) Еңбек ұжымы

10. Жалпы қабылданған әлеуметтік нормалардан ауытқу шақырылады

A) девиантты мінез-құлық

B) тәртіпсіздік

C) субмәдениет

D) ауытқу

11. Жаһандық мәселелер

A) алкогольизм

B) колониализм

C) темекі шегу

D) ядролық соғыс қаупі

12. Әлеуметтік ақпарат жинаудың ең кең таралған тәсілі:

A) Сауалдама

B) бақылау

C) эксперимент

D) социометриялық тест

13. Адамдарға ерік-жігер, билік, заң, зорлық-зомбылық арқылы іс-әрекеттерге шешуші әсер ету қабілеті мен қабілеті деп аталады.

A) саяси билік

B) саяси құрал

C) саяси қысым

D) саяси мекеме

14. Жеке адамның жұртшылықпен байланыс жүйесінде орны ерекше:

- A) әлеуметтік жағдай
 - B) әлеуметтік роль
 - C) әлеуметтік бедел
 - D) әлеуметтік мәртебе
15. Адамдардың рөлі қайшылық:
- A) топ ішіндегі қақтығыстар;
 - B) адамдар арасындағы қақтығыс;
 - V) топтық қақтығыстар;
 - Г) жеке адам мен топ арасындағы қақтығыс.
16. Мәдениетті әртараптандыру:
- A) мәдениеттің түрлі бөліктері мен элементтерінің тұтастығы
 - B) көптеген мәдениеттерге бірыңғай мәдениеттің ыдырауы
 - V) мәдениетаралық өзара байланыс және байыту
 - D) басқа да мәдениеттердің несие элементтері мен ерекшеліктері
 - D) басқа элементтердің мәдениетіне жағымсыз енуден қорғау
17. Қазіргі заманғы Батыс әлеуметтану мектебі Е. Дюркгеймнің тұжырымдамасына негізделген не?
- A) құрылымдық және функционалдық талдау
 - B) жанжал социологиясы.
 - V) герменевтикалық әлеуметтану
 - Г) сол жақ радикалды әлеуметтану
 - D) феноменологиялық социология
18. Девиантты әрекеттердің жіктелуі, адамның қоғамда қалыптасқан жағдайға бейімделуінің бес түрін анықтау (конформизм, инновация, ритуализация, ретреализм, көтеріліс):
- A Э. Дюркгейм
 - B) Р. Мертон
 - V) Ч. Ломброзо
 - Г) У. Шелдон
 - D) З. Фрейд
19. Исламда қанша негізгі бағыт бар?
- A) бір
 - B) екі
 - V) үш
 - Г) төрт
 - D) бес
20. Қазақстандағы мұсылмандардың негізгі басқарушы органының атауы қандай?
- A) Қазақстан мұсылмандары бас кеңесі
 - B) Орталық Азия мен Қазақстан мұсылмандары Жоғары Кеңесі
 - C) ислам дінін ұстанушылар Жоғарғы Кеңесі,
 - Г) Орталық Азия мен Қазақстанның мұсылман рухани басқармасы
 - D) Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы
21. Діни зерттеулер олардың құрылымына кірмейді:
- A) дін тарихы

- В) дін экономикасы
 - В) Діннің феноменологиясы
 - Г) діннің философиясы
 - Д) Дін психологиясы
22. Әлеуметтанудағы «тұлға» термині:
- А) туылған кезден бастап әр адам
 - Б) қоғамда өмір сүретін және оның нормаларына сай келетін әрбір адам
 - В) көрнекті сан
23. Жеке тұлғаның құрылымын құрайтын негізгі элементтер:
- А) биологиялық, экономикалық, экологиялық
 - Б) әлеуметтік, психикалық, биологиялық
 - В) психикалық, социопсихологиялық, саяси
24. Адамның әлеуметтік нормаларын меңгеру процесі:
- А) бейімделу
 - Б) еріксіздік
 - В) жеке даралау
 - Г) әлеуметтендіру
25. Девиантты мінездің ең қауіпті көріністері:
- А) ішу
 - Б) қызыл лента
 - В) қылмыс
 - Г) эксцентричность
26. Девиантты мінездің оң құбылыстары:
- А) нашакорлық
 - Б) діни фанатизм
 - В) экстремизм
 - Г) алкоголизм
 - Е) инновациялық ұсыныс
27. Әлеуметтік нормалар - адамның көзқарасын реттейтін мінез-құлық ережелері
- А) табиғатқа
 - Б) денсаулыққа
 - В) технологияға
 - Г) басқа адамдарға
28. Әлеуметтік нормалар өзіндік функция емес:
- А) адамның социализациясының реттеушісі;
 - Б) жеке тұлғаларды топтарға біріктіру;
 - В) құқық қорғау органдарының жұмысын үйлестіру;
 - Ж) қоғамдағы жеке мінез-құлық стандарттары.
29. Төмендегілердің қайсысы әлеуметтік нормалардың мысалы болып табылады:
- А) ескерту: темекі шегу денсаулыққа қауіпті
 - Б) дәрі-дәрмектер: 1 данадан күніне 3 рет дәрі қабылдаңыз
 - В) моральдық өсиет: өлмеңдер
 - Г) тұтынушының тауарды қайтару құқығы

30. Жақсы және зұлымдық, әділеттілік пен әділетсіздіктің идеяларын білдіретін әлеуметтік норма, оны іске асыру адамдардың ішкі соттылығы арқылы қамтамасыз етіледі:

- А) діни
- Б) заңды
- В) адамгершілік

Реферат тақырыбы:

1. БАҚ және технология әлеуметтік проблема және объект ретінде
2. Этникалық: әлеуметтік сипат пен өмір
3. Білім беру ұйымдарының жүйесі

Эссе тақырыбы:

1. Отбасы және қазіргі заман
2. ауытқу, қылмыс және әлеуметтік бақылау
3. Гендерлік әлеуметтену. Гендерлік тәртіп.

Білім алушылардың білімін бағалау өлшемі

Білім алушылардың үлгерімін ағымдық бақылау – академиялық кезең ішінде, кестеге сәйкес оқытушылардың аудиториялық және аудиториялардан тыс сабақтарда білім беру бағдарламасына сәйкес білім алушылардың білімін жүйелі тексеру.

Межелік бақылау (МБ1, МБ2) - білім алушылардың білімін бір оқу пәнінің ірі бөлімін (модулін) аяқтағаннан кейін бақылау.

Курсанттарды пән бойынша қорытынды бақылауға жіберу үлгерімнің ағымдық бақылауының бағасынан (бұл ретте курсантта оқылған пәннің әрбір тақырыбы бойынша кемінде бір баға болуы тиіс) және аралық бақылаулардың бағасынан құралатын рұқсат рейтингісінің (РР) бағасы негізінде жүзеге асырылады.

$$(ҮАБ+МБ1+МБ2) : 3 = РР$$

Пән бойынша қорытынды баға (қорытынды баға) жіберу рейтингісінің бағасы (60%) және қорытынды бақылау (40%) (емтихан бағасы (Е)) кіреді.

$$РР \times 60\% + Е \times 40\% = \text{Қорытынды баға}$$

«А», «А-» («өте жақсы») – егер білім алушы барлық бағдарламалық материалды терең және мықты игерсе, оны толық, жеткілікті, сауатты және қисынды түрде баяндайды, тапсырманың түрін өзгерту кезінде жауаппен қиындатпайды, қойылған міндеттерді еркін орындайды, монографиялық материалдың білімін көрсетеді, қабылданған шешімдерді дұрыс негіздейді, практикалық жұмыстарды орындаудың жан-жақты дағдылары мен тәсілдерін біледі, материалды өз бетінше жалпылап, қателерге жол бермей баяндайалады;

«В+», «В», «В-», «С+» («жақсы») – егер білім алушы бағдарламалық материалды қатты білсе, оны сауатты және мәні бойынша баяндаса, сұраққа

жауап беруде елеулі дәлсіздікті жібермесе, теориялық ережелерді дұрыс қолдана алады және практикалық тапсырмаларды орындау кезінде қажетті дағдыларды меңгерген;

«С», «С-», «D+», «D» («қанағаттанарлық») – егер білім алушы негізгі материалды ғана меңгерсе, дұрыс емес тұжырымдауға жол берсе, бағдарламалық материалды мазмұндаудағы реттілікті бұзса және практикалық тапсырмаларды орындауда қиындықтарға тап болса;

«F» («қанағаттанарлықсыз») – егер білім алушы бағдарламалық материалдың едәуір бөлігін білмесе.

Дәстүрлі шкалаға ауыстырылған білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау балдық-рейтингтік әріптік жүйесі

Әріптік жүйе бойынша бағалар	Балдардың сандық эквиваленті	Пайыздық құрамы	Дәстүрлі жүйе бойынша бағалар
A	4,0	95-100	Өте жақсы
A-	3,67	90-94	
B+	3,33	85-89	Жақсы
B	3,0	80-84	
B-	2,67	75-79	
C+	2,33	70-74	
C	2,0	65-69	Қанағаттанарлық
C-	1,67	60-64	
D+	1,33	55-59	
D	1,0	50-54	
F	0	0-49	Қанағаттанарлықсыз

2.13. ПӘН БОЙЫНША СЫНАҚ СҰРАҚТАРЫ

1. Әлеуметтанудың негізгі ұғымдары.
2. Социологтардың теориялық рөлі.

3. Әлеуметтік жанжал теориясы.
4. Әлеуметтанудағы гипотезалар.
5. Әлеуметтік мәселе ретінде теңдік және теңсіздік.
6. Халықтың қазіргі статистикалық зерттеулері.
7. Қоғамның әлеуметтік құрылымы.
8. Урбанизация және оның халыққа әсері.
9. Жеке және қоғам.
10. Гендерлік қатынастардың әлеуметтануы.
11. Социологиялық отбасы және неке.
12. Әлеуметтік бақылау және ауытқу.
13. Қылмыс пен қылмыс.
14. ауытқуларға теориялық көзқарастарды қысқаша шолу (социологиялық, биологиялық, психологиялық, экономикалық және мәдениеттану).
15. Этнос түсінігі, адамдар, ұлт.
16. Дін: негізгі түсініктер. Дінге талдау.
17. Ресми білім берудің функциялары.
18. Әлеуметтік бақылау және қадағалау.
19. Жұмыспен қамту және еңбек нарығы.
20. Денсаулық сақтау халықаралық тұрғыдан.
21. Жеке тұлғаны әлеуметтендіру. Әлеуметтік ойлау.
22. Әлеуметтік тәжірибедегі қатынастар.
23. Социологиялық перспектива.
24. Жеке мектептер мен бағыттарды дамыту (О. Конте, Е. Дюркгейм, Г.Спенсер).
25. Әлеуметтік қатынастар және әлеуметтік мекемелер.
26. Шиеленіс теориялары.
27. Ашық және жабық қоғам.
28. Ақпарат жинаудың түрлері мен әдістері.
29. Ауылдық жерлерде.
30. Әлеуметтік зерттеулерді жобалау.
31. Қоғамдық ұтқырлық.
32. Қоғамдық қозғалыстардың өмірлік циклі.
33. Жеке тұлғаның құрылымын сипаттау.
34. Отбасылық қарым-қатынастар туралы: дәстүрлер мен қазіргі заман
35. Отбасы социологиясы.
36. Жүргізушілік мінез.
37. Девиантты мінез - себептері мен белгілері.
38. Девизия, оның түрлері мен құрылымы.
39. Девиантты мінез-құлық психологиясы.
40. Қылмыс: оны зерттеуге әртүрлі тәсілдер.
41. Девиантты мінез-құлықтың негізгі түрлері (маскүнемдік, нашақорлық, қылмыс, жезөкшелік, суицид).
42. Ауытқу және қылмыс туралы ұғымдар
43. Балалар мен жасөспірімдердің девианттық мінез-құлқының көріністері.
44. Девиантты мінез-құлық.

45. Балалар мен жасөспірімдердің девианттық мінез-құлқының көріністері.
46. Девиантты мінез-құлық түрлері.
47. Білім беру мекемелерінің жүйесі.
48. Білімге, мәдени капиталға және теңсіздікке қол жеткізу.
49. БАҚ және технология әлеуметтік мәселе және объект ретінде.
50. Әлеуметтік өзгерістерді зерттеудің әлеуметтік көзқарастары.
51. Әлеуметтік өзгерістердің негізгі компоненттері.
52. Білім беру мекемелерінің жүйесі.
53. Білімге, мәдени капиталға және теңсіздікке қол жеткізу.
54. БАҚ және технология әлеуметтік мәселе және объект ретінде.
Әлеуметтік өзгерістерді зерттеуге әлеуметтану перспективалары.
56. Әлеуметтік өзгерістердің негізгі компоненттері.
57. Жаһандану және халықаралық бәсекеге қабілеттілік тұрғысынан еңбек нарығы.
58. Еңбекті қорғау.
59. Денсаулық факторлары.
60. Қоғамдық денсаулық сақтаудың критерийлері.
61. Социологиялық зерттеулер.
62. Қоғамның әлеуметтік құрылымы және стратификациясы.
63. Социализация және сәйкестік.
64. Отбасы әлеуметтік мекеме және шағын топ.
65. Тұлға - өмірдің белсенді субъектісі ретінде.
66. Адамның әлеуметтік мәртебесі мен әлеуметтік рөлі.
67. Девиантты мінез.
68. Ауытқудың табиғаты мен әлеуметтік сипаттамалары.
Аудиттің ауытқуларын реттеу механизмі ретінде әлеуметтік бақылау.
70. Девиантты мінез-құлықтың жіктелуі.
71. Этностық: әлеуметтік маңызы мен болуы.
72. Қоғамды дамытудағы дін мен мәдениеттің рөлі.
73. Глобалистиканың контекстіндегі дін, мәдениет және қоғам.
74. Мемлекеттік білім беру және әлеуметтік қатынастар.
Әлеуметтік психология және білім беру.
76. Қоғамдық құндылық ретінде тәрбиелеу.
77. Жаһандану жағдайындағы әлемдік экономикадағы еңбек нарығы.
78. Еңбек нарығының виртуализациясы.
79. Әлеуметтік медицина дамуының негізгі бағыттары.
80. Денсаулықтың әлеуметтік жағдайлары.
81. Әлеуметтік-мәдени мекемелер.
Социальдық прогресс және адам бірлігі.
83. Қоғам өмірінің барлық аспектілерін жаһандандыру.
Әлеуметтік болжамдау.
85. Азаматтық қоғам әлеуметтік мекеме ретінде.
Қоғамдық пікір әлеуметтік мекеме ретінде.
87. Қоғамдық қауымдастықтың тұжырымдамасы, қауымдастық түрлері.
88. Әлеуметтік ұйымдардың, әлеуметтік қозғалыстардың тұжырымдамасы.

89. Әлеуметтік өзгерістердің мәні мен түрлері.

90. Әлеуметтік өзгерістердің объективті және субъективті факторлары.

2.14.Құрастырған: «Әлеуметтану» пәні бойынша жұмыстық оқу бағдарламасын (SYLLABUS) жалпы білім беретін пәндер кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі А.А.Каирбекова құрастырды.